

UCHWAŁA NR XVII/110/16
RADY GMINY W CMOLASIE
z dnia 19 maja 2016r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Cmolos na lata 2016 - 2022

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2016r. poz. 446) **uchwała się, co następuje:**

§ 1

Przyjmuje się „Strategię Rozwoju Gminy Cmolos na lata 2016 – 2022” w brzmieniu stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej uchwały wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko stanowiącą załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 2

Traci moc uchwała Nr VII/47/07 Rady Gminy w Cmolosie z dnia 30 kwietnia 2007r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Gminy Cmolos na lata 2007-2016”.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Cmolos.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY RADY
Suk
Stanisław Sukiennik

STRATEGIA ROZWOJU GMINY CMOLAS NA LATA 2016-2022

Cmolas, maj 2016

*Załącznik nr 1
do Uchwały Nr XVII/110/16
Rady Gminy w Cmolasie
z dnia 19 maja 2016r.*

Spis treści

I. Założenia i metodyka prac.....	2
II. Raport o stanie gminy.....	4
2.1. Opis historyczny.....	4
2.2. Ogólna charakterystyka gminy.....	6
2.3. Charakterystyka fizjograficzna.....	7
2.4. Infrastruktura i środowisko.....	9
2.4.1. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna.....	9
2.4.2. Gospodarka ciepła i gazowa.....	11
2.4.3. Infrastruktura elektroenergetyczna.....	11
2.4.4. Infrastruktura drogowa.....	12
2.4.5. Sieć telefoniczna, Internet.....	15
2.4.6. Gospodarka odpadami.....	15
2.4.7. Środowisko przyrodnicze.....	15
2.5. Gospodarka.....	16
2.6. Kapitał ludzki, przestrzeń społeczna.....	20
2.6.1. Demografia.....	21
2.6.2. Edukacja.....	24
2.6.3. Kultura.....	27
2.6.4. Dziedzictwo kulturowe.....	30
2.6.5. Sport.....	31
2.6.6. Opieka zdrowotna.....	34
2.6.7. Pomoc społeczna.....	35
2.6.8. Organizacje pozarządowe.....	36
2.6.9. Lokalne Grupy Działania.....	39
2.6.10. Inne instytucje i placówki.....	40
III. Analiza SWOT/TOWS – ocena potencjału rozwojowego gminy Cmolas.....	41
3.1. Analiza SWOT/TOWS.....	41
3.2. Charakterystyka wybranej strategii rozwoju gminy.....	45
IV. Plan strategiczny i operacyjny.....	48
V. Spójność Strategii rozwoju gminy Cmolas z dokumentami wyższego rzędu.....	53
VI. Źródła finansowania zadań.....	55
VII. Harmonogram realizacji zadań.....	59
VIII. Monitoring i ewaluacja.....	59
Indeks tabel.....	63
Indeks ilustracji.....	64
ZAŁĄCZNIK: Analiza statystyczna badania ankietowego.....	65

I. Założenia i metodyka prac

Strategia rozwoju gminy to dokument strategiczny opracowany w odniesieniu do podmiotowej sytuacji gminy i określonego przedziału czasowego. Założenia, cele i wnioski zawarte w dokumencie powinny być sumą konsensusu społecznego z uwzględnieniem kluczowych cech samorządu terytorialnego. Strategia rozwoju gminy jest planem systemowego, długofalowego działania władz i podmiotów zaangażowanych, uwzględniającym czynniki zewnętrzne wpływające na sytuację gminy tj. szanse i zagrożenia oraz aspekty wewnętrzne warunkujące o potencjale podmiotu. Strategia rozwoju gminy to wyraz oczekiwań i ambicji społeczeństwa, ale też poziomu jego aktualnego rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego oraz stopnia świadomości obywatelskiej.

Istotą spójnej i kompleksowej strategii rozwoju są następujące elementy:

- całościowe i kompleksowe ujęcie przedmiotu i celów,
- diagnoza kluczowych problemów (aktualnych i przewidywanych przyszłych),
- identyfikacja jasnych i mierzalnych celów,
- opracowanie systemu działań ukierunkowanych na konsekwentną realizację wyznaczonych celów,
- koncentracja na określonej i ograniczonej liczbie zadań,
- opcjonalność i elastyczność doboru działań w sytuacji zmienności otoczenia,
- trwałość rezultatów podjętych działań.

Strategia rozwoju gminy powinna opierać się na zrównoważonej definicji celów i środków działań z uwzględnieniem szans jakie płyną z otoczenia zewnętrznego gminy, a także na eksponowaniu i optymalnym wykorzystaniu potencjału gminy, jej zasobów i sił wewnętrznych.

Zakres Strategii obejmuje następujące obszary diagnozy:

- **Infrastruktura i środowisko** – obszar obejmujący zasoby naturalne i środowiskowe, zasoby kulturowe i turystyczne, a także przyrodniczo-krajobrazowe oraz potencjał infrastrukturalny gminy Cmolas tj. infrastrukturę techniczną: wodno-kanalizacyjną, infrastrukturę energetyczną, infrastrukturę komunikacyjną i ochrony środowiska;
- **Gospodarka** – obszar obejmujący kapitał gospodarczy, tj. działalność gospodarczą na terenie gminy Cmolas, liczbę i strukturę podmiotów gospodarczych, przedsiębiorczość, działalność rolniczą;
- **Strefa społeczna** – obszar ten obejmuje zagadnienia dotyczące kapitału ludzkiego: demografię, migracje, bezrobocie, infrastrukturę edukacyjną, społeczną oraz infrastrukturę opieki zdrowotnej na terenie gminy Cmolas, jak również zakres świadczenia usług w ramach wymienionych obszarów.

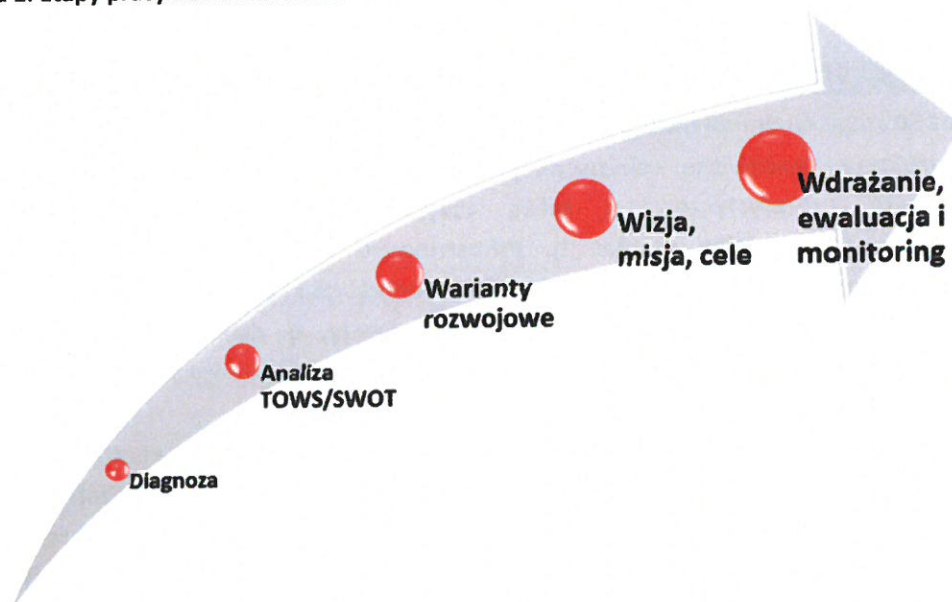

Podjmując prace nad opracowaniem „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” uwzględniono potrzeby i korzyści, jakie niesie ze sobą planowanie strategiczne z uwzględnieniem stworzenia płaszczyzny konstruktywnego dialogu pomiędzy społecznością, a władzami gminy w celu aktywizacji na rzecz rozwoju gminy. Prace nad dokumentem opierały się na zastosowaniu metody partycypacyjno-eksperckiej, uwzględniającej uczestnictwo zespołu opracowującego plan strategiczny w formie warsztatowej, według procedury i pod kierunkiem zewnętrznego eksperta, a także w oparciu o uczestnictwo specjalistów opracowujących analizy, raport syntezy diagnozy gminy i program strategiczny rozwoju gminy. Opracowanie „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” bazowało na aktywnym uczestnictwie podmiotów lokalnych, w tym władz samorządowych, organizacji pozarządowych, podmiotów prywatnych i osób fizycznych w celu opracowania najbardziej skutecznego planu strategicznego. Narzędziem aktywizującym i angażującym społeczność lokalną gminy Cmolas w proces współtworzenia strategii było badanie ankietowe, dzięki któremu mieszkańcy mogli wyrazić swoją opinię na temat warunków życia i jakości usług publicznych na terenie gminy. Celem badania lokalnej opinii społecznej było uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące jakości życia w gminie Cmolas, jakości usług publicznych świadczonych na jej obszarze oraz identyfikacja barier i problemów.

Prace nad „Strategią Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” realizowane były według następującego schematu spotkań:

- I spotkanie, na którym przedstawiono szczegółowy harmonogram działań i metodykę prac nad dokumentem w oparciu o prezentację narzędzi planowanych do wykorzystania, skonstruowano też wizję i misję rozwoju gminy,
- II spotkanie, na którym dokonano analizy SWOT/TOWS i określono cele strategiczne, kierunki działań,
- III spotkanie, na którym omówiono ostateczny kształt dokumentu i uwzględniono uwagi końcowe w celu jego ostatecznej akceptacji.

Ilustracja 1: Etapy pracy nad dokumentem.

W skład dokumentu wchodzi następujące sekcje tematyczne:

- Diagnoza – raport o stanie gminy czyli charakterystyka diagnozowanego obszaru tj. gminy Cmolas i jej otoczenia pod kątem możliwości rozwoju. Celem tej części jest rozpoznanie otoczenia, jego charakterystyka i omówienie zmian w nim zachodzących;
- Strategia rozwoju gminy – scenariusz rozwoju gminy Cmolas oparty na analizie SWOT/TOWS, identyfikacja misji strategicznej gminy, systemu celów strategicznych i koniecznych zadań realizujących cele.
- Monitoring i ewaluacja – czyli weryfikacja procesu wdrażania założeń strategii z uwzględnieniem trzech poziomów: organizacyjnego, merytorycznego i społecznego.

Niniejsza strategia powstała dzięki zaangażowaniu władz samorządowych gminy Cmolas oraz jej mieszkańców. Głównym inicjatorem i realizatorem „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” jest samorząd gminy Cmolas, a sukces w realizacji jej założeń uzależniony jest od współpracy z partnerami samorządowymi, biznesowymi, społecznymi oraz ze społecznością lokalną.

II. Raport o stanie gminy

2.1. Opis historyczny

Pierwsze wzmianki kronikarza Jana Długosza dotyczące jednej z najstarszych wsi w regionie – Cmolas informują, że należała ona do Jana Feliksa Tarnowskiego, podobnie jak wieś Trzęsówka. Zostały one sprzedane przez Stanisława Tarnowskiego bratu swojej żony Zofii i Hieronimowi Kieleckiemu. W ten sposób Cmolas z Trzęsówką znalazł się we władaniu Kieleckich. Wsie Toporów i Ostrowy Tuszowskie były nadal własnością królewską, należąca do klucza tuszowskiego, a Ostrowy Baranowskie były we władaniu właścicieli Baranowa, później we władaniu Lubomirskich. Należące dziś do gminy Cmolas wsie terytorialnie wpisane były w obszar województwa sandomierskiego i powiatu w Pilźnie.

Rok 1472 to rok powstania parafii pod wezwaniem św. Stanisława i Wojciecha w Cmolasie, której fundatorami byli Jan i Bernard Mieleccy (obecnie zrekonstruowany kościół parafialny pod wezwaniem św. Stanisława i Wojciecha w 1979 roku został przeniesiony do Porąb Dymarskich).

2 stycznia 1646 roku została utworzona przez księdza Wojciecha Borowiusza dobroczynna fundacja dla swojej rodzinnej parafii. Ufundował kościół, który stanął na miejscu objawienia oraz obraz do głównego ołtarza, a także szpital dla ubogich. Kościół pełnił początkowo funkcję kaplicy szpitalnej. Kościół ze względu na obraz, zastąpił łaskami i stał się kościołem Sanktuaryjnym. W latach 1957-1961 został wzniesiony nowy murowany kościół pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego. Stary kościółek po rozebraniu przeniesiono w latach 1993-1995 na miejsce dawnego kościoła parafialnego.

Na początku XVII wieku nastąpiła zmiana przynależności terenów należących dziś do gminy Cmolas. W 1616 roku właścicielem majątku stał się Stanisław Lubomirski. We władaniu Lubomirskich wieś została do 1710 roku.

XVIII wiek to okres ucisku pańszczyźnianego i walk z obcymi najezdami. Na obszarze dzisiejszej gminy Cmolas rozwijały się wiejskie rzemiosła takie jak:

- bednarstwo – szczególnie na terenach Jagodnika i Ostrów Baranowskich ,
- kołodziejstwo – szczególnie we wsi Trzęsówka,

- wytapianie surówki żelaza – w Porębach Dymarskich i Rudzie,
- stolarstwo i garncarstwo – w Cmolasie,
- wypalanie cegły – w Ostrowach Tuszowskich.

Od 1710 roku Cmolas i Trzęsówka stały się własnością rodziny Sanguszków. W niedługim czasie Stanisław Kuczkowski i Urszula z Kossmowskich odkupili wieś Trzęsówka, a w 1758 roku ufundowali kaplicę pod wezwaniem Jana Ewangelisty, która początkowo służyła mieszkańcom dworu, a w 1760 roku otrzymała prawa kościoła filialnego parafii Cmolas. Kościół ten został rozbudowany w 1788 roku i stał się samodzielną parafią pod wezwaniem św. Anny.

Po wydarzeniach tych, w 1766 roku Cmolas wraz z Kolbuszową wrócił do rąk rodziny Lubomirskich. W 1770 roku właściciel na cześć swojej żony Anny Marii Hadik założył nową wieś o nazwie Hadykówka. Pod koniec XVIII wieku Cmolas oraz Poręby Dymarskie przeszły z rąk Lubomirskich do Tyszkiewiczów. W wyniku podziału ziem polskich podczas I rozbioru Cmolas i okolice znalazły się pod panowaniem monarchii austriackiej, a dotychczasowi właściciele stali się tylko administratorami ziemi.

Życie ludności na tych terenach nie było łatwe. Tzw. „galicyjska nędza” mocno dawała się we znaki mieszkańcom. Sytuacja nie uległa poprawie nawet po reformie uwłaszczeniowej w 1848 roku.

Uzyskanie częściowej autonomii tych terenów, powstanie powiatów i gmin oraz zmiany gospodarcze i techniczne na świecie na początku XX wieku, dawały nowe nadzieje i szanse dla ludności. Szansą dla ludności regionu galicyjskiego stała się możliwość emigracji zarobkowej.

I Wojna Światowa przynosi nadzieje na zmianę układu sił w Europie, uzyskanie niepodległości i możliwość samostanowienia Polaków. W tym czasie następuje dość szybki rozwój gospodarczy i społeczny wsi galicyjskiej. Jednak niewłaściwe stosunki własnościowe i wielowiekowe zapóźnienie organizacyjno-gospodarcze oraz konserwyzm, wynikający z niemocy działania przez długie lata nie pozwala na szybki rozwój obszaru. Stopniowo powstające instytucje i powolna organizacja życia publicznego powodują jednak wzrost świadomości chłopskiej. Świadczyć może o tym organizujący się ruch ludowy i wystąpienia chłopskie. Rangę tego ruchu podkreśla wizyta ówczesnego premiera i przywódcy chłopskiego w Cmolasie Wincentego Witosa.

Proces rozwoju wsi przerywa wybuch II wojny światowej. Jej skutki to masowe przesiedlenia, wywózki i przymusowa praca w „obozach pracy”, obowiązkowe kontyngenty. Na terenach gminy Cmolas powstają próby organizacji i działalności Batalionów Chłopskich i Armii Krajowej.

Po zakończeniu wojny sytuacja społeczna i gospodarcza normalizuje się – ludzie zaczynają powracać do normalnego życia, podejmują się pracy na roli gdyż innej możliwości nie było. W latach 60-tych powstają liczne zakłady produkcyjne dające ludziom zatrudnienie, a od lat 70-tych zaczyna zmieniać się oblicze wsi i panuje w miarę dobra koniunktura w rolnictwie.

Pierwszym wielkim osiągnięciem w gminie staje się elektryfikacja zakończona w latach 60-tych. Kolejnym osiągnięciem jest budowa kolei żelaznej przebiegającej przez Cmolas. Zatrudnienie w zakładach okolicznych tworzy grupę dwuzawodowców i podnosi standard życia. Wieś staje się zamożniejsza. Rozwija się budownictwo murowane. Powstają pierwsze zakłady pracy i spółdzielnie na terenie gminy. W 1973r. Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Trzęsówce, Zakład Ceramiki Budowlanej w Hadykówce oraz Zakłady Drobiarskie w Cmolasie.

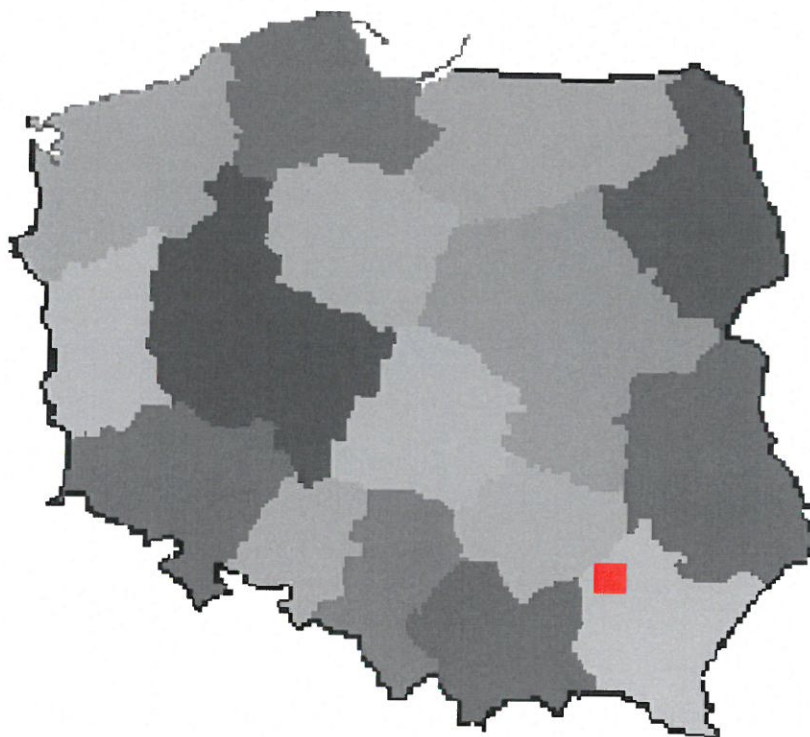
Burzliwe lata 80-te przynoszą początki budowy infrastruktury technicznej, a także duże zmiany polityczne i gospodarcze w życiu gminy regionu podkarpackiego. W roku 1983 - 84 powstaje Zakład Uzdatniania Wody w Cmolasie, lata 80 i 90 to budowa wodociągów i gazyfikacji, budowa dużych kompleksów szkół, Ośrodków Zdrowia w Cmolasie i Ostrowach Tuszowskich.

2.2. Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Cmolas usytuowana jest w północnej części województwa podkarpackiego, w powiecie kolbuszowskim, w obrębie Płaskowyżu Kolbuszowskiego oraz równiny Rozwadowskiej. Powierzchnia gminy to 134 km². Powierzchnia gminy Cmolas stanowi 17,31% powiatu kolbuszowskiego i 0,75% województwa podkarpackiego. Lesistość gminy wynosi 42,24%. Gminę zamieszkuje zgodnie z danymi z dnia 31.12.2015 r. 8218 mieszkańców a gęstość zaludnienia wynosi 61 osób/km².

Ilustracja 2: Gmina Cmolas na tle Polski i województwa podkarpackiego, źródło:

<http://www.regiozet.pl/gazeta.php?choice=1606>

Ilustracja 3: Gmina Cmolas na tle powiatu kolbuszowskiego, oprac. własne.

W skład gminy wchodzi 10 sołectw, tj.:

- Cmolas,
- Dąbrówka,
- Trzęsówka,
- Kłodziny,
- Ostrowy Tuszowskie,
- Toporów,
- Ostrowy Baranowskie,
- Jagodnik,
- Hadykówka,
- Poręby Dymarskie.

Teren gminy sąsiaduje:

- od północy z gminą Majdan Królewski i gminą Baranów Sandomierski,
- od wschodu z gminą Dzikowiec,
- od południa z miastem i gminą Kolbuszowa,
- od zachodu z gminą Niwiska, gminą Mielec i gminą Tuszów Narodowy.

2.3. Charakterystyka fizjograficzna

Gmina Cmolas położona jest w północnej części województwa podkarpackiego, w obrębie Płaskowyżu Kolbuszowskiego oraz równiny Rozwadowskiej. Teren charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą, którą tworzą łagodne pagórki. Na terenie gminy znajdują się liczne oczka wodne i stawy.

W krajobrazie środkowej części dominują pola uprawne, tworzące z łąkami i pastwiskami malowniczą mozaikę. Wśród pól występują liczne kępy zadrzewień i niewielkie głównie sosnowo-brzozowe lasy. Cennym elementem krajobrazu są licznie występujące stare drzewa-pomniki przyrody w tym park podworski w Trzęsówce.

Tereny Gminy Cmolas porastają lasy będące pozostałością po dawnej Puszczy Sandomierskiej, zajmują one 42,24% powierzchni gminy. Dominują w nich dęby, sosny i brzozy.

Pozostałym bogactwem naturalnym są trzeciorzędowe ropy eksploatowane w Hadykówce (10401tyś.m³). Pozostałe surowce to zalegające powierzchnie piasków oraz bliżej nieokreślone pokłady torfu.

Nazwy obiektów fizjograficznych znajdujących się na terenie gminy to:

- las: Bór, Duże Grzywy, Ekwiwaleń, Góry, Herszków, Jadźwiana Góra, Kąciny, Knieje, Księża, Lisie Góry, Małe Grzywy, Mostki, Osiczyń, Pólek, Radzwany, Smarkata, Traczka,
- pole: Augustynówka, Bory, Jaźwiny, Jeziorki, Józefów, Maziarka, Nawsie, Ogrody, Osiny, Pożogi, Przymiarki, Pstrągów, Sadzawki, Słabogóry, Sobkowa Góra, Średnie Pole, Zagrabówka, Zastajnie, Zawale, Zdroje, Złamanisko,
- pole/las: Borki, Ostrówek, Wał, Wielki Ostrówek,
- pole/zagajnik: Góry,
- pastwisko: Błonie,
- łąka/pole: Brzoza, Czarna, Niwy, Pasternik, Pod Dubasem, Rapówka, Stawy, Smulówka
- łąka: Izdebnice, Jemielita, Księża Łąka, Łysa Górka, Sity, Wyprawa, Zagórze,
- łąka/zagajnik – Olszyny
- łąka/moczary – Gać
- łąka/kanal – Konotopy
- rzeka - Kanal,
- staw - Na Karczmisku
- zagajnik - Borek, Potok
- moczary - Gać,
- park: Park
- wzniesienie: Skotnia, Wilcza Góra.

Klimat na Podkarpaciu kształtuje się pod wpływem oddziaływania mas powietrza kontynentalnego, przy jednoczesnym modyfikującym oddziaływaniu Pogórza Karpackiego i Karpat. Na obszarze tym wyróżnić można trzy obszary klimatyczne: nizinny region Kotliny Sandomierskiej (odpowiedni dla gminy Cmolas), podgórski oraz górski. Klimat Kotliny Sandomierskiej charakteryzuje się upalnym latem, niezbyt ostrą zimą i stosunkowo niewielką sumą opadów.

Przeciętne temperatury wynoszą w ciągu roku około +6°C/+8°C, przeciętne temperatury dnia w ciągu lata wynoszą +18°C do +17°C, a zimą od -8°C do -5°C.

Dla sadownictwa i warzywnictwa bardzo istotne znaczenie ma czas trwania okresu wegetacji. Na Podkarpaciu w rejonie Kotliny Sandomierskiej trwa on 225 dni. Ważnym elementem klimatu

wpływającym na wegetację roślin są przymrozki przygruntowe szczególnie wiosenne, które występują nawet w maju i czerwcu.

Roczna suma opadów wynosi 600mm.

2.4. Infrastruktura i środowisko

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej to wyzwania stojące przed gminą Cmolas. Sukcesywnie powinny być realizowane działania mające na celu rozbudowę i modernizację infrastruktury technicznej na terenie gminy w oparciu o standardy bezpieczeństwa i z poszanowaniem środowiska naturalnego, w tym z optymalnym wykorzystaniem źródeł energii odnawialnej, oraz świadomego korzystania z zasobów naturalnych. Wobec ogólnokrajowych, niekorzystnych tendencji demograficznych, rozwój kompleksowych funkcji osadniczych gminy należy postrzegać jako szansę rozwojową, a każdego nowego mieszkańca należy traktować jako swego inwestora. Ważnym aspektem w tym kontekście jest także współpraca międzysektorowa (z organizacjami pozarządowymi) na rzecz rozwoju i poprawy efektywności usług publicznych oraz ciągłe doskonalenie systemów zarządczych, które bezpośrednio wpływają na jakość usług administracyjnych.

2.4.1. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

Tabela 1: Sieć wodociągowa na terenie gminy Cmolas, źródło: dane pochodzące z UG w Cmolasie.

Miejscowość	Długość sieci (km)	Ilość przyłączy
Cmolas	37,4	748
Hadykówka	5,2	182
Jagodnik	16,2	102
Ostrowy Baranowskie	14,6	132
Ostrowy Tuszowskie	14,9	239
Poręby Dymarskie	21,7	137
Toporów	4,2	18
Trzęsówka	15,7	302
Ogółem:	129,9	1860

Tabela 2: Sieć kanalizacyjna Gminy Cmolas, stan na 31.05.2015 r., źródło: dane pochodzące z UG w Cmolasie.

Miejscowość	Długość sieci kanalizacyjnej (km)	Długość przykanalików (mb)	Ilość przyłączy		Ilość pompowni sieciowych ścieków	Ilość przydomowych pompowni ścieków
			Gospodarstwa domowe	Jednostki gospodarki uspołecznionej		
Cmolas	30,063	15650	519	41	6	-
w tym Cmolas Dabówka	10,757	175			4	
Hadykówka	13,800	3600	160	4	4	
Trzęsówka	29,500	4100	257	8	4	5
Jagodnik	10,542	345	70	3	5	
Ostrowy Baranowskie	3,215	105	16		2	-
Ostrowy Tuszowskie	28,499	1040	195	5	6	2

Trzęsówka-Kłodziny (nie jest obsługiwana przez Oczyszczalnię ścieków w Cmolasie)	2,547		20		2	1
Ogółem:	118,950	25015	1238	61	29	8

Na terenie gminy znajduje się rozbudowana i zmodernizowana w 2003r. oczyszczalnia ścieków w Cmolasie, która stwarza możliwość do budowy kanalizacji w kolejnych miejscowościach.

Ilustracja 4: Oczyszczalnia ścieków w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.

RLM (Równoważna Liczba Mieszkańców, ang. Population equivalents) – to liczba wyrażająca wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych z obiektów przemysłowych i usługowych w stosunku do jednostkowego ładunku zanieczyszczeń w ściekach z gospodarstw domowych, odprowadzanych od jednego mieszkańca w ciągu doby. RLM dla aglomeracji wynosi 5382 RLM (Uchwała nr III/35/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 grudnia 2014r.)

Tabela 3: Procent ludności korzystający z instalacji wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Cmolas, źródło: [https:// www.stat.gov.pl](https://www.stat.gov.pl)

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2012	2013
Korzystający z infrastruktury wodociągowej	%	92,9	93,1	93,4
Korzystający z infrastruktury kanalizacyjnej	%	55,8	61,3	62,6

Do priorytetów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej należą zadania z zakresu rozbudowy sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Cmolas z uwzględnieniem aspektu budowy oczyszczalni przydomowych. Realizacja tych działań przyczyni się do poprawy warunków bytowych mieszkańców i wpłynie znacząco na poprawę stanu środowiska naturalnego w gminie.

2.4.2. Gospodarka cieplna i gazowa

Zaopatrzenie mieszkańców gminy Cmolas w ciepło odbywa się z wykorzystaniem indywidualnych źródeł ciepła i kotłowni zakładowych. Ciepło uzyskiwane jest z opału drewnem, węglem i gazem. W zakresie gospodarki cieplnej istotne jest budowanie postaw ekologicznych wśród mieszkańców gminy Cmolas oraz sukcesywne przeprowadzanie termomodernizacji budynków użyteczności publicznej i obiektów prywatnych, a także wykorzystanie alternatywnych źródeł wytwarzania energii.

Przez gminę Cmolas przebiegają dwie linie gazowe wysokiego ciśnienia relacji Sędziszów-Kolbuszowa i relacji Pustynia- Komorów, które poprzez odgałęzienia do stacji redukcyjno-pomiarowych stanowią również gazociągi źródłowe dla gminy Cmolas. Z poszczególnych stacji redukcyjnych sieć gazowa obejmuje wszystkie miejscowości znajdujące się na terenie gminy. Długość sieci rozdzielczej średniego ciśnienia wynosi 118,2 km.

Tabela 4: Procent ludności korzystający z instalacji gazowej na terenie gminy Cmolas, źródło: [https:// www.stat.gov.pl](https://www.stat.gov.pl)

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2012	2013
Korzystający z infrastruktury gazowej	%	55,8	56,2	55,9

2.4.3. Infrastruktura elektroenergetyczna

Gmina posiada dobrze rozwiniętą napowietrzną sieć energetyczną średniego i niskiego napięcia, zdolną zabezpieczyć potencjalne potrzeby ludności i przemysłu. Sieć elektroenergetyczną uzupełniają stacje transformatorowe 15/0,4kV oraz linie niskiego napięcia. Gmina obsługiwana jest przez PGE S.A.

2.4.4. Infrastruktura drogowa

W skład systemu komunikacyjnego gminy Cmolas wchodzi:

- droga krajowa nr 9 Rzeszów-Radom 7 km,
- drogi powiatowe – 55,467 km,
- drogi gminne – 106,018 km.

Zły stan nawierzchni części dróg na terenie gminy, wymaga podjęcia działań z zakresu ich modernizacji i przebudowy, w tym budowy poboczy i chodników w celu zapewnienia bezpieczeństwa ich użytkowania.

Tabela 5: Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Cmolas, źródło: dane pochodzące z UG w Cmolasio.

Nr drogi	Nazwa drogi	Długość drogi km	w tym o powierzchni		
			ulepszonej bitumicznej km	nie ulepszonej żwirowej, tłuczniowej km	gruntowej km
1 140 R	Tuszów-Sarnów-Ostrowy Baranowskie	4,250	4,138	-	0,112
1 157 R	Mielec-Toporów-Ostrowy Tuszowskie	4,980	1,411	3,569	-
1 162 R	Mielec-Rzochów-Przyłęk-Ostrowy Tuszowskie-Potrąba	8,203	8,203	-	-
1 219 R	Lipnica-Poręby Dymarskie-Majdan Królewski	6,068	1,352	4,625	0,091
1 220 R	Wielkie Pole- Poręby Dymarskie-Mechowiec	4,647	4,647	-	-
1 222 R	Jagodnik-Cmolas-Mechowiec-Dzikowiec	9,132	9,132	-	-
1 223 R	Ostrowy Tuszowskie-Trzęsówka-Siedlanka	7,790	7,790	-	-
1 224 R	Kosowy-Trzęsówka-Cmolas	6,521	4,584	1,937	-
1 225 R	Kosowy-Niwiska-Kamionka-Sędziszów	0,130	0,130	-	-
1 226 R	Cmolas-Świerczów	3,746	3,746	-	-
Ogółem:		55,467	45,133	10,131	0,203

Tabela 6: Wykaz dróg gminnych będących w administracji Gminy Cmolas stan według danych z 31.10.2015r., źródło: dane pochodzące z UG w Cmolasio.

Nr drogi	Nazwa drogi	Długość drogi mb	w tym o powierzchni		
			ulepszonej bitumicznej mb	nie ulepszonej żwirowej, tłuczniowej mb	gruntowej mb
103901 R	Ostrowy Baranowskie- Lasek	5539	4033	310	1196
103902 R	Hadykówka-Poręby Dymarskie-Wola Rusinowska	7156	1999	4000	1157
103903 R	Grabie-Poręby Dymarskie	3011	1142	1869	-
103904 R	Cmolas-Dąbrówka przez wieś	2945	1770	-	1175

„STRATEGIA ROZWOJU GMINY CMOLAS NA LATA 2016-2022”

103905 R	Hadykówka-Pogorzałki-Cmolas	4126	3730	156	240
103906 R	Gościniec Baranowski	3018	-	1780	1238
103907 R	Jagodnik-Kapłonka-Cmolas	2800	2800	-	-
103908 R	Kosowy-Trzęsówka przez wieś	3873	2998	875	-
103909 R	Ostrowy Tuszowskie.-Zagórze-Trzęsówka	2905	-	2405	500
103910 R	Trzęsówka-Izdebnik przez wieś	499	499	-	-
103911 R	Toporów-Kosowy	2370	1230	-	1140
103912 R	Kosowy-Kłodziny przez wieś	1290	1290	-	-
103913 R	Cmolos-Osiedle za Bankiem	450	450	-	-
103914 R	Cmolos-Osiedle Zakościele	1187	1187	-	-
103915 R	Hadykówka-Osiedle	844	844	-	-
103916 R	Cmolos obok Pływalni	676	676	-	-
103917 R	Jagodnik przez wieś	1427	1427	-	-
103918 R	Wola Rusinowska-Poręby Dymarskie	-	-	-	-
103919 R	Trzęsówka-Górka	1002	1002	-	-
103920 R	Cmolos-Zakościele stary gościniec	1400	-	-	1400
103921 R	Cmolos-przez wieś	800	800	-	-
od 103922 R do 103930 R	Cmolos- krzywa droga	5400	-	-	5400
od 103931 R do 103933 R	Cmolos-mienie Dąbrówka	1000	-	-	1000
od 103934 R do 103936 R	Cmolos-mienie Dubas	1600	-	-	1600
103937 R	Cmolos-graniczna-Zarębki.	1100	-	-	1100
od 103938 R do 103940 R	Cmolos obok Basenu i Hali	600	600	-	-
103941 R	Hadykówka-kopalniana	1500	-	-	1500

„STRATEGIA ROZWOJU GMINY CMOLAS NA LATA 2016-2022”

103942 R	Poręby Dymarskie-działki za starą szkołą	200	-	-	200
od 103943 R do 103944 R	Ostrowy Baranowskie-Lasek-Góry	1100	-	-	1100
103945 R	Ostrowy Baranowskie-Jagodnik	800	-	-	800
103946 R	Ostrowy Baranowskie-Podlasek	2000	-	-	2000
103947 R	Ostrowy Baranowskie-Poręby – Lasek	2600	-	-	2600
103948 R	Ostrowy Baranowskie- Lasek-Czarny Most	600	-	-	600
103949 R	Jagodnik-Graniczna	2700	-	-	2700
103950 R	Jagodnik-Ostrowy Tuszowskie	900	-	-	900
103951 R	Jagodnik-Jamnica-Trzesówka	1300	-	-	1300
od 146000 R do 146001 R	Hadykówka-Koplaniana	1500	-	-	1500
146002 R	Hadykówka Kasiczówka	1100	-	-	1100
od 146003 R do 146012 R	Ostrowy Tuszowskie-Pateraki-Ostrowy Baranowskie	12000	-	-	12000
146013 R	Ostrowy Tuszowskie-Ostrówek Wielki	1500	-	-	1500
146014 R	Toporów-Przytyk-Kosowy	1900	-	-	1900
146015 R	Hadykówka -Zapole	500	-	-	500
146016 R	Ostrowy Tuszowskie- Stary Gościniec	1400	-	-	1400
146017 R	Ostrowy Tuszowskie-Trzesówka-Plac	3500	-	-	3500
146018 R	Cmolas – Ścieżki	1500	-	-	1500
103933 R	Cmolas-Dąbrówka-Dziuba	500	-	-	500
146020 R	Cmolas-Dąbrówka-Izdebnik	800	-	-	800
146019 R 146021 R	Cmolas-Dąbrówka-Mienie-Szkoła	2700	-	-	2700
146022 R	Cmolas-Dąbrówka- Trzesówka	2200	-	-	2200
146023 R 146024 R	Cmolas-Tory-Cmolas	1600	-	-	1600
146025 R	Ostrowy Baranowskie Remiza-Szkoła	1100	-	-	1100
146026 R	Ostrowy Tuszowskie-Kolonia	200	-	-	200
146027 R	Ostrowy Tuszowskie-Pólko	600	-	-	600
146028 R	Trzesówka-Koczubaj-Ługnica	700	-	-	700
Ogółem :		106 018	28 477	11 395	66 146

Łączność wewnątrz gminy Cmolas oraz z ośrodkami zewnętrznymi zapewniają połączenia autobusowe oraz transport samochodowy prywatny.

2.4.5. Sieć telefoniczna, Internet

Teren gminy Cmolas charakteryzuje się ogólną dostępnością do sieci komunikacyjnych. Obszar gminy objęty jest zasięgiem telefonii stacjonarnej oraz operatorów telefonii komórkowej. Cały obszar gminy objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej. Na obszarze gminy istnieje również dostęp do rynku usług informatycznych, tj. transmisja danych i dostęp do sieci Internet, w wielu miejscach dostęp ten jest jednak ograniczony.

2.4.6. Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami na terenie Gminy Cmolas prowadzona jest według opracowanego dokumentu "Plan Gospodarki Odpadami". Gmina Cmolas nie posiada własnego wysypiska śmieci w związku z tym odpady komunalne są odbierane przez firmę Dębickie Zakłady Komunalne DEZAKO Sp. z o.o.

Na obszarze gminy Cmolas powstają następujące grupy odpadów:

- odpady komunalne, powstające w związku z bytowaniem ludzi,
- odpady przemysłowe, powstające w związku z działalnością gospodarczą,
- odpady niebezpieczne.

Podstawową zmianą w systemie gospodarki odpadami, jaka nastąpiła po 1 lipca 2013r. było przejście przez gminy obowiązku odbioru odpadów z nieruchomości zamieszkałych. Odpady komunalne z terenu gminy Cmolas odbierane są w postaci zmieszanej i selektywnej.

2.4.7. Środowisko przyrodnicze

Pod względem geologicznym gmina Cmolas położona jest w obrębie Zapadliska Przedkarpackiego. Na terenie gminy w przeważającej większości podłoże budują grube serie mioceńskie iłów krakowieckich i mułowców z piaskami i żwirami, tworząc nieprzepuszczalną warstwę izolującą dla wód występujących w utworach czwartorzędowych. Wychodnie iłów krakowieckich zajmują większe powierzchnie w pasie Ługnica - Ostrowy Tuszowskie - Trzęsówka. Największe powierzchnie zajmują jednak piaski i zwory z głazami polodowcowymi, w których kolejne fazy erozji i akumulacji ukształtowały sieć rzecznych dolin. Lokalnie na obszarze gminy Cmolas występują utwory organiczne w postaci torfów i namułów torfiastych holocenijskich i starszych. Piaski eoliczne występują na całym obszarze gminy, zwłaszcza w zachodniej jego części – Toporów i Ostrowy Tuszowskie

Zróźnicowanie terenu na obszarze gminy jest nieduże i waha się od 161m n.p.m. do około 242m n.p.m. Najniżej położone obszary występują w północno-zachodniej części gminy. Charakterystyczną cechą rzeźby terenu są szerokie, płaskie garby rozcięte płytkimi dolinami. Najwyższe wzniesienia terenu około 242-245 m n.p.m. występują pomiędzy Ostrowami Tuszowskimi a Trzęsówką oraz koło Hadykówki.

Na terenie występowania udokumentowane zasoby surowców podstawowych tj. złoża trzeciorzędowych iłów, dla których wyznaczony został obszar i teren górniczy (w oparciu o te zasoby powstała kopalnia odkrywkowa i Zakład Ceramiki Budowlanej w Hadykówce). Ponadto do kopalni pospolitych na terenie gminy należy zaliczyć piaski różnych typów występujące głównie w formie wydmy.

Teren gminy Cmolas odwodniony jest przez dopływy Wisłoki Trześniówki i Łęgu tj. rzek bezpośrednio uchodzących do Wisły. Rzekami na terenie gminy zbierającymi wody II rzędu są Złotka,

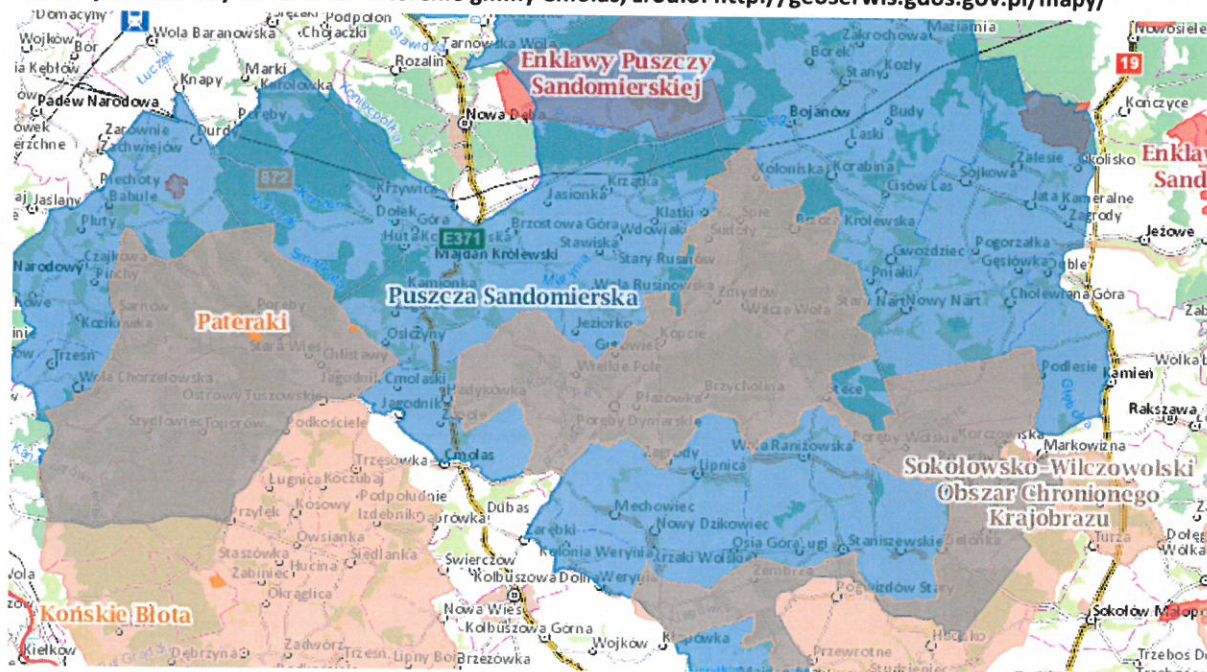

Jamnica, Smarkata, Przyrwa i Konotopa. Naturalną sieć odwodnienia uzupełniają rowy melioracyjne które tylko okresowo prowadzą wodę. Zbiorniki wodne występujące na obszarze gminy Cmolas to głównie małe stawy rybne, a także kompleks Stawy krasiczyńskie na rz. Smarkatej.

Większość obszaru gminy Cmolas wchodzi w skład Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego oraz Sokołowsko-Wilczowolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Lesistość gminy wynosi 42,24%. Są to przeważnie lasy sosnowe z domieszką dębu i brzozy. Występują wśród nich głównie: jałowiec, jarzębina, żurawiec i kruszyna, zaś runo tworzą m.in. widłak gwiazdzisty, wrzos, macierzanka, goździk piaskowy, kostrzewa owcza, borówka brusznica, mącznica lekarska, ukwap dwupienny. Spotkać można też pojedyncze okazy modrzewia. W Ostrowach Baranowskich znajduje się rezerwat przyrody Jaźwiana Góra, obejmujący las mieszany z jodłą, dębem, świerkiem i klonem. Godny uwagi jest również park podworski w Trzęsówce to następny przykład chronionego prawnie okazu starodrzewia. W lasach gminy żyją m.in. jeleń europejski, borsuk, sarna, kuna leśna, wydra, lis oraz dzik.

Przy północnej granicy gminy na terenie Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu znajduje się rezerwat przyrody „Jaźwiana Góra”. Jest to rezerwat leśny o powierzchni 3,94ha położony na terenie wsi Ostrowy Baranowskie. Teren rezerwatu stanowi pozostałości dawnej Puszczy Sandomierskiej. Obecnie występuje tu zespół boru mieszanego zaliczanego do Pino-Querctum abietetosum. Z rzadkich roślin notowane są tu paprocie: gługosza królewskiego *Osmunda regalis*, a także języcznika zwyczajnego *Phyllitis scolopendrium*.

Ilustracja 5: Obszary chronione na terenie gminy Cmolas, źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

2.5. Gospodarka

Rozwój gospodarczy to czynnik generujący standard życia mieszkańców. Rozwój przedsiębiorczości stanowi o rozwoju ekonomicznym i gospodarczym gminy Cmolas. W ramach tego

obszaru istotny jest wielofunkcyjny rozwój gminy, szczególnie poprzez rozwój i turystyki, stworzenie marki lokalnej w oparciu o posiadany potencjał endogeniczny gminy Cmolas, wspieranie małej przedsiębiorczości poprzez stworzenie dogodnych warunków rozwoju lokalnym przedsiębiorcom i inwestorom zewnętrznym, wsparcie dla gospodarstw rolnych.

Bezrobocie na terenie gminy Cmolas waha się od 11 do 14% i jest to jeden z najwyższych wskaźników bezrobocia wśród gmin powiatu kolbuszowskiego. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w zgodzie z danymi GUS z 31.12.2013 r. wynosił 11,5%.

Poniższe tabele przedstawiają strukturę bezrobocia i statystyki dotyczące ww. kwestii.

Tabela 7: Wybrane dane porównawcze o rynku pracy w Powiecie Kolbuszowskim i w Gminie Cmolas w 2015r., źródło dane GUS.

Wyszczególnienie	Gmina Cmolas	Powiat kolbuszowski
Bezrobotni zarejestrowani	584	4180
w tym kobiety %	47,3	47,4
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	11,5	10,4
Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w %	11,8	10,6

Tabela 8: Struktura bezrobocia w Gminie Cmolas w 2015r., źródło dane z PUP w Kolbuszowej.

Wyszczególnienie			2015 rok	
Liczba bezrobotnych ogółem			391	
Bezrobotni według	wiek	18-24	99	
		25-34	101	
		35-44	51	
		45-54	79	
		55-59	41	
		60+	20	
	wykształcenie	Wyższe	29	
		policealne i średnie zawodowe	112	
		średnie ogólnokształcące	28	
		zasadnicze zawodowe	134	
	okres bez pracy	gimnazjalne i poniżej	88	
		do 1 miesiąca	33	
		1-3 miesiące	63	
		3-6 miesięcy	68	
			6-12 miesięcy	48

	12-24 miesięcy	74
	powyżej 24 miesięcy	105

Tabela 9: Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Gminie Cmolas w 2015r., źródło dane z PUP w Kolbuszowej.

Osoby w szczególnej sytuacji	Dane liczbowe
Do 30 roku życia	166
w tym do 25 roku życia	99
Długotrwale bezrobotni	240
Powyżej 50 roku życia	114
Samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	0
Osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia	51
Niepełnosprawni	21

Głównym źródłem utrzymania lokalnej społeczności jest praca w przedsiębiorstwach prywatnych na terenie gminy i powiatu kolbuszowskiego oraz praca na roli.

Tabela 10: Struktura gruntów w gminie Cmolas, źródło: dane uzyskane ze Starostwa Powiatowego w Kolbuszowej.

Wyszczególnienie	Powierzchnia (ha)
Grunty orne	3346
Łąki	1378
Pastwiska	1332
Sady	14
Lasy	6199

Tabela 11: Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze Regon w 2013r. na terenie gminy Cmolas, źródło: Główny Urząd Statystyczny, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

Wyszczególnienie	Gmina Cmolas	Powiat kolbuszowski
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	435	3508
w tym: w sektorze rolniczym	16	89
w sektorze przemysłowym	34	409
w sektorze budowlanym	104	708
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności	425	559
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności	345	446

Tabela 12: Podmioty według sektorów własnościowych na terenie gminy Cmolas w latach 2010-2015, źródło: dane UG w Cmolasie.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2011	2012	2013	2014	2015
PODMIOTY WEDŁUG SEKTORÓW WŁASNOŚCIOWYCH						

Ogółem	248	220	228	224	232	234
Sektor publiczny	0	0	0	0	0	0
Sektor prywatny	248	220	228	224	232	234
PODMIOTY WEDŁUG DZIAŁÓW I SEKCJI PKD						
Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo	11	10	9	7	10	14
Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	1	1	1
Przetwórstwo przemysłowe	32	22	28	24	25	20
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0	0	0	0	0
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja	1	0	1	1	1	3
Budownictwo	95	85	90	88	92	78
Handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle	68	66	65	60	61	50
Transport i gospodarka magazynowa	18	19	20	25	24	20
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	6	5	4	2	3	5
Informacja i komunikacja	2	1	1	2	3	4
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	3	2	1	1	2	7
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	2	1	0	0	1	7
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	1	1	0	0	1	3
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0	1	1	3	2	
Administracja publiczna, obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	0	0	0	0	0	0
Edukacja	1	1	0	1	0	3
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	1	1	1	1	1	4
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	2	1	3	2	1	3
Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	5	4	4	6	4	10

Tabela 13: Wykaz znaczących podmiotów gospodarczych w gminie Cmolas, źródło: dane UG w Cmolasie

Nazwa zakładu	Liczba pracowników
Zakład Produkcyjno - Usługowy „Cmol-Frut” w Cmolasie	82
Makro K&K Cmolas	60
Gminna Spółdzielnia „SCH” wraz z piekarnią w Cmolasie	25
Zakład Produkcji Wody w Cmolasie	20
P.P.H.U. „GUCIO” Ostrowy Baranowskie	20
Firma Handlowo – Usługowa „OLIMP” Cmolas	20
F.H.U. AGAVI Cmolas	16
Zakład Instalacji Elektrycznych Cmolas	14
F.H.P.U. STAMECH Trzęsówka	12

Główne niedogodności istniejące w sferze gospodarczej wynikają z niewystarczającego wsparcia zewnętrznego w tym specjalistycznego (doradztwo, konsultacje dot. założenia działalności gospodarczej i możliwości finansowania projektów inwestycyjnych), a także z braku lokalizacji kapitału zewnętrznego na terenie gminy Cmolas. Istotne dla społeczności lokalnej, na co wskazują wyniki badania ankietowego, jest podjęcie działań związanych z wydzieleniem i stworzeniem stref i terenów inwestycyjnych jak również doraźne wsparcie przedsiębiorców.

Szansę rozwoju gospodarczego gminy Cmolas stanowi rozwój i dotowanie tzw. produktów lokalnych, tworzących markę gminy. Produkt lokalny to najczęściej wyrób lub usługa, z którą utożsamiają się mieszkańcy regionu. Jest on produkowany w sposób nieprzemysłowy, niemasywny, z surowców lokalnych lub przy użyciu lokalnych metod wytwarzania. Produkt lokalny to także produkt, który dla mieszkańców danego regionu jest codzienny, pospolity, natomiast dla osób z zewnątrz stanowi coś wyjątkowego i specyficznego. Wytwarzaniem produktu lokalnego często zajmują się mali producenci rolni, którym taka produkcja zapewnia zbyt, przynosi zysk i daje źródło utrzymania. Taka produkcja wspiera także lokalną gospodarkę, zmniejsza koszty transportu i pozytywnie wpływa na środowisko. Wśród rzemiosła lokalnego charakterystycznego dla gminy Cmolas wymienić należy:

- kowalstwo artystyczne – sztuka tworzenia oparta na technologiach plastycznej obróbki stali, bardzo silnie związana z tradycją starego rzemiosła (kowalstwo artystyczne to m.in. bramy kute, ozdoby kominkowe, świeczniki, ogrodzenia kute, balustrady wewnętrzne i zewnętrzne oraz drobne elementy różnego rodzaju, akcesoria meblowe, elementy wystroju ogrodów),
- rękodzieło artystyczne - rzeźba w drewnie, czyli ręczna praca w drewnie (rzeźby i płaskorzeźby, najczęściej nawiązują do tematyki: sakralnej, ludowej oraz symbolicznej),
- wikliniarstwo - rękodzieło polegające na wyrobie przedmiotów ozdobnych i użytkowych (koszy, naczyń, mebli, zwłaszcza ogrodowych i plażowych, a nawet płotów i ścian) za pomocą zaplatania wikliny,
- kuchnia regionalna oparta na produktach ekologicznych, powstających z płodów rolnych rolnictwa ekologicznego i przetwarzanych są zgodnie z ekologicznymi metodami produkcji. Rolnictwo ekologiczne to taki sposób gospodarowania, w którym nie stosuje się chemicznych środków ochrony roślin ani chemicznych nawozów, tak jak w rolnictwie konwencjonalnym, natomiast używa się środki naturalne.

2.6. Kapitał ludzki, przestrzeń społeczna

Kapitał ludzki to podstawowy potencjał każdej gminy. W tym obszarze należy realizować zadania umożliwiające stworzenie atrakcyjnych warunków bytowych dla społeczności lokalnej. Istotne jest dążenie do zatrzymania młodych ludzi na terenie gminy w celu utrzymania dodatniego wskaźnika przyrostu naturalnego, stworzenie kompleksowej infrastruktury społecznej poprzez wzrost jakości usług w zakresie opieki zdrowotnej, zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, uzupełnienie braków infrastruktury oświatowej, socjalnej oraz zwiększenie dostępu do usług wymienionych sektorów, a także rozwoju sportu i działalności kulturalnej w gminie oraz zwiększenie ilości zajęć w tzw. czasie wolnym dla dzieci i młodzieży oraz organizacji życia kulturalnego mieszkańców i integracji społecznej.

2.6.1. Demografia

W latach 2012-2015 sytuacja demograficzna na omawianym obszarze, na podstawie danych dot. ewidencji ludności prowadzonych przez Urząd Gminy w Cmolasie oraz według danych GUS, charakteryzowała się nieznacznym przyrostem naturalnym:

- liczba mieszkańców Gminy Cmolas w roku 2012 – 8109 osób
- liczba mieszkańców Gminy Cmolas w roku 2013 – 8116 osób
- liczba mieszkańców Gminy Cmolas w roku 2014 – 8211 osób,
- liczba mieszkańców Gminy Cmolas w roku 2015 – 8218 osób.

Gęstość zaludnienia na omawianym obszarze wynosi 61 osób/km².

Ilustracja 6: Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Cmolas w 2015 roku, źródło: dane z UG w Cmolasie.

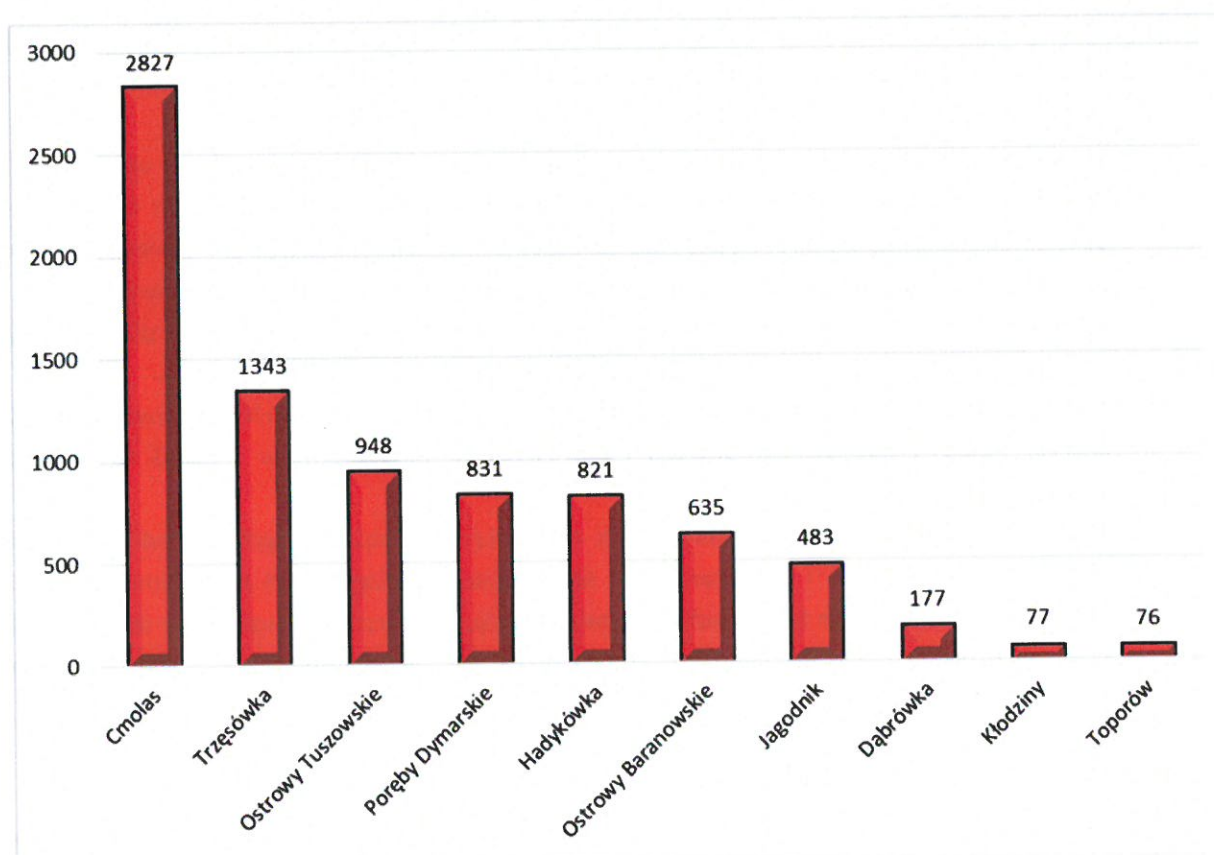

Tabela 14: Statystyka mieszkańców gminy Cmolas, stan na dzień 31.12.2015 r., źródło: dane z UG w Cmolasie.

Wiek	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
0-3	168	180	348
4-5	87	98	185
6	42	44	86
7	56	48	104

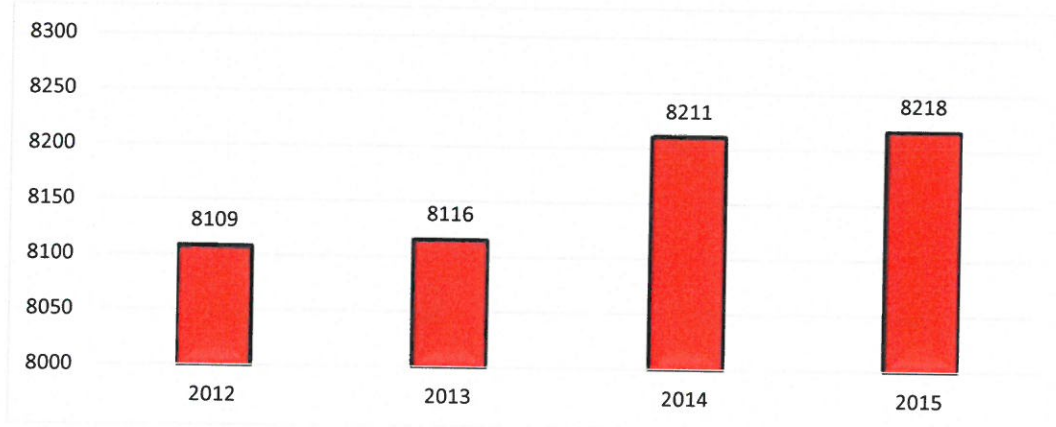
8-12	224	239	463
13-15	134	179	313
16-17	107	124	231
18	56	64	120
19-65	2539	2757	5296
Powyżej 65	660	412	1072
Ogółem	4073	4145	8218

Tabela 15: Struktura i liczba ludności na terenie gminy Cmolas w latach 2010-2015, źródło: dane z UG w Cmolasie.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ludność	8127	8187	8173	8196	8211	8218
w tym kobiety	4029	4061	4057	4065	4067	4073
Urodzenia żywe	96	94	87	81	87	94
Zgony	63	79	89	80	92	86
Przyrost naturalny	33	15	-2	1	-5	8
Saldo migracji ogółem	30	62	12	23	19	9
Ludność w wieku:						
przedprodukcyjnym	1898	1892	1819	1772	1745	1730
produkcyjnym	5009	5070	5125	5483	5526	5548
poprodukcyjnym	1220	1225	1229	941	940	940

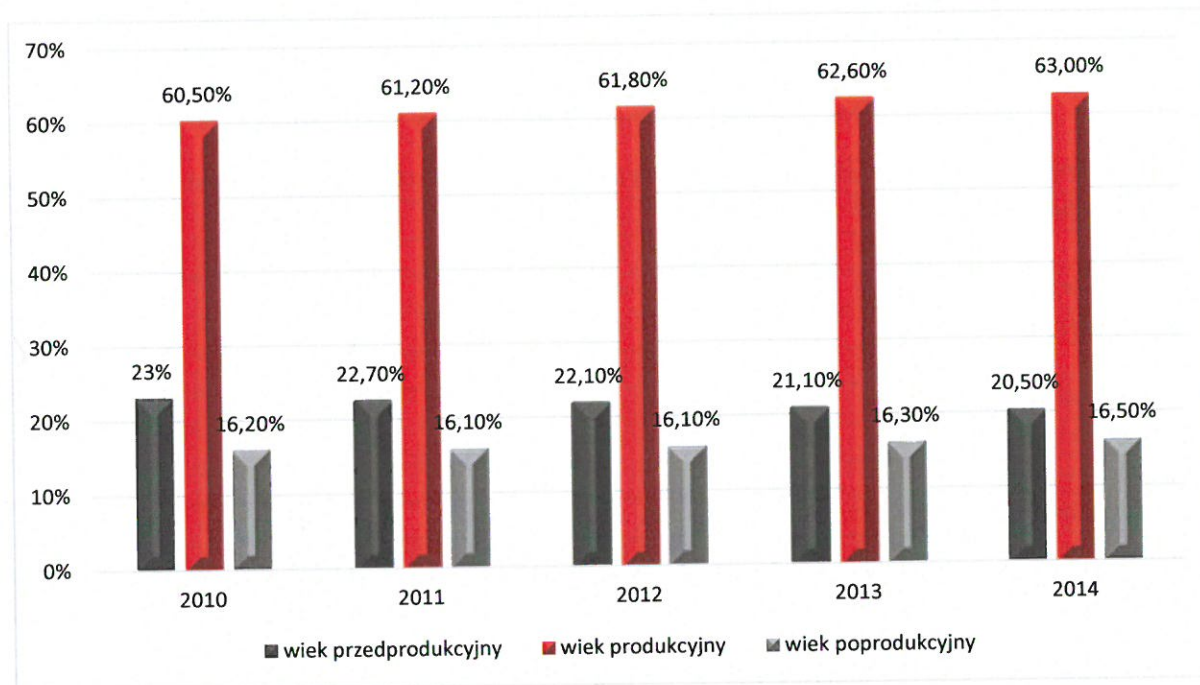
Poniższe wykresy obrazują tendencje demograficzne w ujęciu przekrojowym na terenie gminy Cmolas.

Ilustracja 7: Liczba mieszkańców w gminie Cmolas w latach 2012-2015, źródło: dane z UG w Cmolasie.

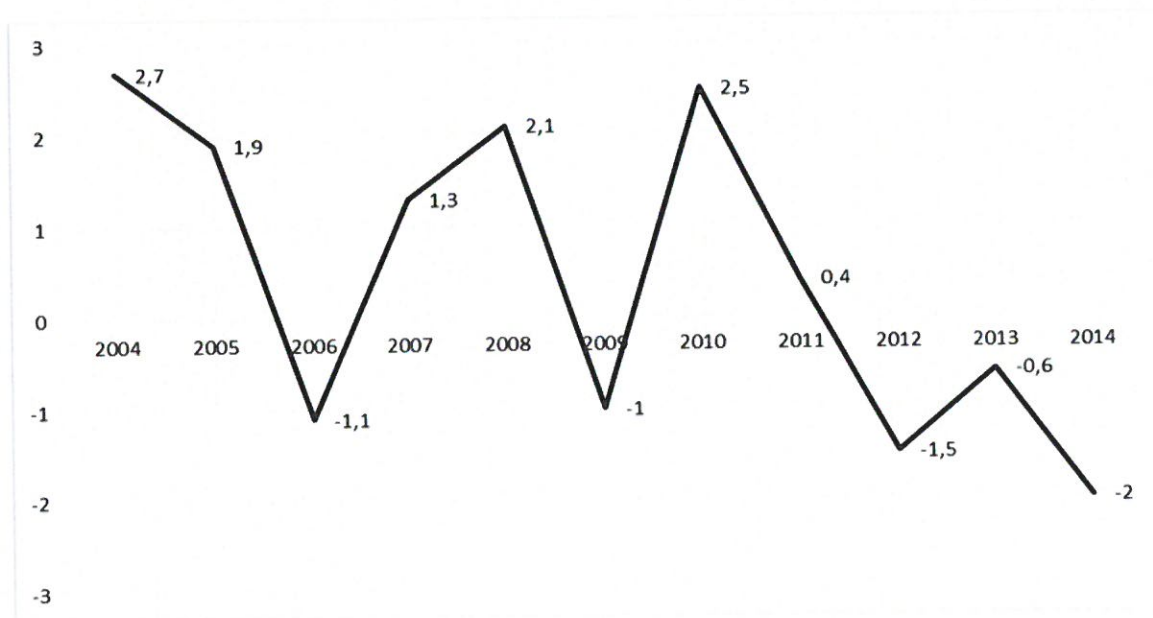

Ilustracja 8: Udział % grup ekonomicznych w ogólnej liczbie ludności w gminie Cmolas w latach 2010-2014, źródło: dane GUS.

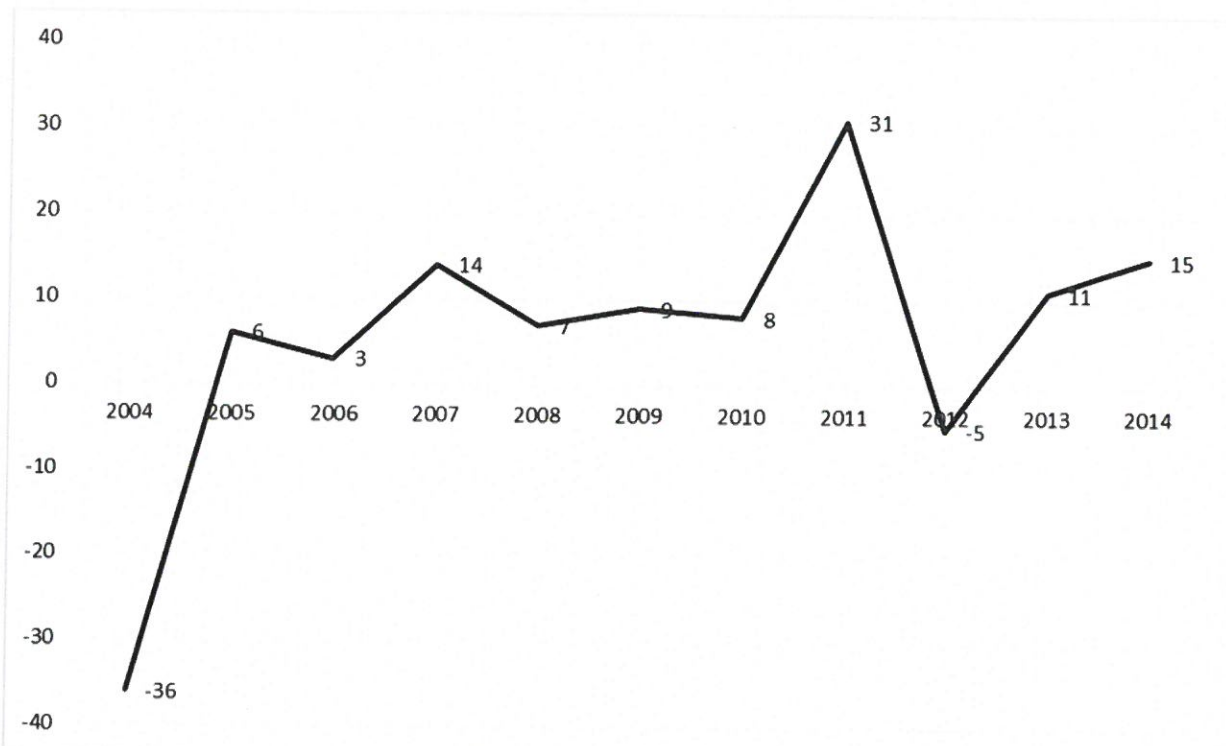

Ilustracja 9: Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w gminie Cmolas w latach 2004-2014, źródło: dane GUS.

Ilustracja 10: Saldo migracji wewnętrznych w gminie Cmolas w latach 2004-2014, źródło: dane GUS.

2.6.2. Edukacja

Na terenie gminy Cmolas znajduje się 7 szkół podstawowych: w Cmolasie, Trzęsówce, Ostrowach Tuszowskich, Ostrowach Baranowskich, Porębach Dymarskich, Hadykówce i w Jagodniku. W Cmolasie i Trzęsówce funkcjonuje Publiczne Gimnazjum. Szkoły posiadają stosunkowo dobrą bazę lokalową, każda szkoła posiada własną salę komputerową z dostępem do Internetu.

Pod względem liczby szkół gmina Cmolas jest gminą typową w powiecie. Szkoły podstawowe znajdują się we wszystkich miejscowościach gminy, poza Toporowem. Poza tym w Cmolasie i Trzęsówce prowadzona jest edukacja gimnazjalna. W gminie znajdują się trzy przedszkola oraz 7 oddziałów przedszkolnych, we wszystkich szkołach podstawowych.

Tabela 16: Liczba mieszkańców Gminy Cmolas w latach 2012-2015 z podziałem na tzw. grupy edukacyjne, źródło danych: UG w Cmolasie.

Wiek	2012	2013	2014	2015
3-6	368	381	375	358
7-12	598	565	562	567
13-15	351	345	332	313
16-18	381	369	349	351
19-24	799	794	786	789

Zgodnie z danymi GUS współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych w gminie Cmolas w latach 2012-2014 wynosił:

2012 – 88,18 %,
 2013 r. – 86,71%,
 2014 r. – 81,56%.

W gimnazjach natomiast:

2012 – 92,00 %,
 2013 r. – 88,53%,
 2014 r. – 88,38%.

Ilustracja 11: Liczba uczniów w gminie Cmolas według grup wiekowych w latach 2012-2015, źródło: dane z UG w Cmolasie.

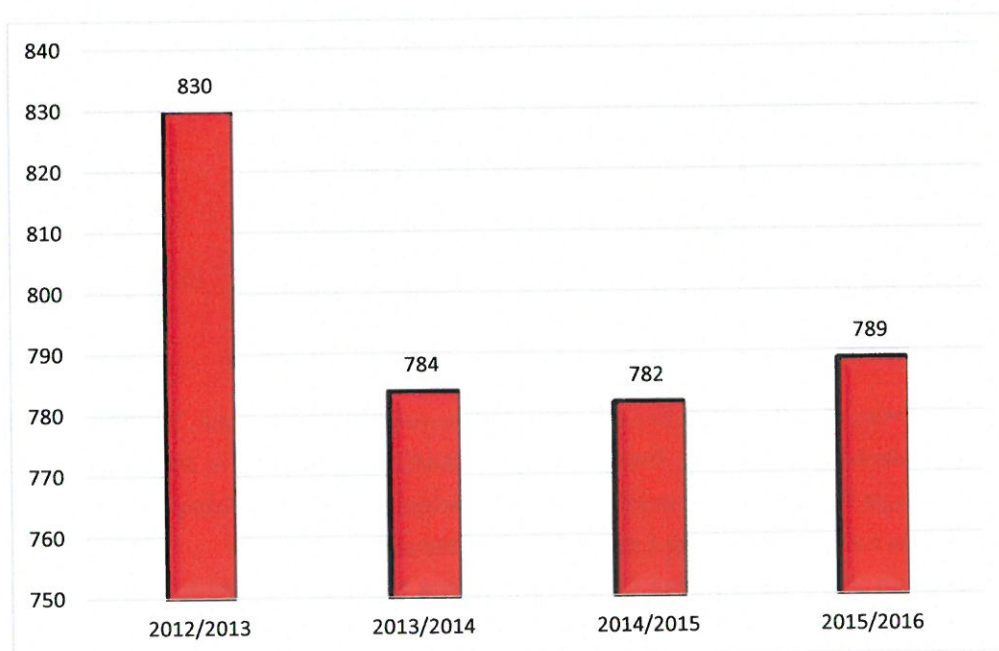

Tabela 17: Wykaz podmiotów edukacyjnych na terenie gminy Cmolas, źródło: dane UG w Cmolasie.

Nazwa placówki	Charakterystyka		
	Liczba uczniów 2015/2016	Liczba oddziałów	Liczba etatów nauczycielskich Wyposażenie
Zespół Szkół w Cmolasie 36-105 Cmolas 269	513	23	Liczba etatów nauczycielskich: 45,03 Wyposażenie: boisko sportowe o nawierzchni trawiastej, boisko do piłki ręcznej o nawierzchni poliuretanowej, boisko do koszykówki i siatkówki o nawierzchni poliuretanowej, sala gimnastyczna, pracownie komputerowe, pracownie przedmiotowe, biblioteka szkolna, świetlica

Zespół Szkół w Trzęsówce 36-106 Trzęsówka 231	166	10	Liczba etatów nauczycielskich: 16,82 Wyposażenie: sala gimnastyczna, pracownia komputerowa, świetlica, biblioteka szkolna
Szkoła Podstawowa w Ostrowach Tuszowskich Ostrowy Tuszowskie 100a 36-105 Cmolas	78	6	Liczba etatów nauczycielskich: 9,77 Wyposażenie: sala gimnastyczna, biblioteka szkolna, pracownia komputerowa
Szkoła Podstawowa w Ostrowach Baranowskich Ostrowy Baranowskie 106 36-105 Cmolas	20	3	Liczba etatów nauczycielskich: 1,80 Wyposażenie: pracownia komputerowa, sala zabaw.
Szkoła Podstawowa w Hadykówce Hadykówka 47 36-105 Cmolas	40	4	Liczba etatów nauczycielskich: 6,90 pracownia komputerowa, salka do ćwiczeń dla małych dzieci, biblioteka szkolna
Szkoła Podstawowa w Porębach Dymarskich Poręby Dymarskie 157b 36-105 Cmolas	34	4	Liczba etatów nauczycielskich: 7,83 Wyposażenie: pracownia komputerowa, biblioteka szkolna
Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Jagodniku Jagodnik 93 36-105 Cmolas	45	3	Liczba etatów nauczycielskich: 5,20 Wyposażenie: pracownia komputerowa, sale zajęć
Niepubliczne Przedszkole „Ochronka Św. Józefa” w Cmolasie Cmolas 233 36-105 Cmolas	30	1	Liczba etatów nauczycielskich: 2 Wyposażenie: sale zajęć
Niepubliczne Przedszkole „Jagódka” w Jagodniku Jagodnik 93 36-105 Cmolas	25	1	Liczba etatów nauczycielskich: 2,48 Wyposażenie: sale zajęć
Niepubliczne Przedszkole „Akademia Przedszkolaka” w Cmolasie Cmolas 269a 36-105 Cmolas	32	2	Liczba etatów nauczycielskich: 2 Wyposażenie: sale zajęć

Infrastruktura edukacyjno-oświatowa jak również poziom edukacji na terenie gminy Cmolas oceniany jest przez społeczność lokalną relatywnie dobrze. Niedogodności w tym zakresie związane są z ubogą i nieatrakcyjną ofertą zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży w zakresie możliwości rozwoju talentów lub wyrównywania szans rozwojowych. Ponadto wiele placówek edukacyjno-oświatowych zgłasza potrzeby z zakresu doposażenia w pomoce i materiały dydaktyczne oraz rozbudowy infrastruktury dydaktyczno-sportowej (budowa placów zabaw, wielofunkcyjnych boisk).

Wśród priorytetowych działań w tym zakresie należy wymienić więc dążenie do wzbogacenia oferty edukacyjnej o pakiet zajęć dodatkowych i wzrost jakości usług edukacyjnych w oparciu o doposażenie obiektów i rozbudowę infrastruktury edukacyjnej, na przykład w oparciu o wykorzystanie finansowania zewnętrznego w tym m.in. dotacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa VI. Spójność Przestrzenna

i Społeczna, Działanie 6.4 Infrastruktura edukacyjna czy dotacji w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój na lata 2014-2020.

2.6.3. Kultura

Działalność kulturalną na terenie gminy Cmolas prowadzą:

- Samorządowy Ośrodek Kultury w Cmolasie, który swym zasięgiem obejmuje wszystkie miejscowości położone na terenie gminy,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Cmolasie, Filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Trzęsówce, Filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Ostrowach Tuszowskich, Filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Porębach Dymarskich,

Ilustracja 12: Gminna Biblioteka w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.

- Centrum Edukacji Ekologicznej Puszcza Sandomierska w Ostrowach Tuszowskich,
- Wiejski Dom Kultury w Trzęsówce,
- Wiejskie Centrum Kultury w Ostrowach Baranowskich,
- Domy Strażaka w Trzęsówce, Hadykówce, Porębach Dymarskich i Jagodniku,
- Świetlica Wiejska w Toporowie,
- Koła Gospodyń Wiejskich.

Głównym ośrodkiem kulturalnym w gminie Cmolas jest Samorządowy Ośrodek Kultury w Cmolasie. Instytucja funkcjonuje od 2004r., stwarzając, coraz to nowe formy sprzyjające rozwojowi kultury w gminie Cmolas. Obecnie w budynku Samorządowego Ośrodka Kultury ma swoją siedzibę

„Twoje Radio Cmolas”. Swoją działalność rozpoczęło w 2002 roku i obejmuje swoim zasięgiem teren całej gminy i powiatu kolbuszowskiego. Do podstawowych zadań Samorządowego Ośrodka Kultury należą:

- edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę,
- gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kultury,
- rozpoznanie, rozbudzenie i zaspokajanie potrzeb i zainteresowań kulturalnych mieszkańców gminy.

Dotychczasowe działania, propozycje, przeglądy, spotkania okolicznościowe spotykają się z zainteresowaniem licznych mieszkańców gminy i okolic. Tutaj odbywają się uroczystości obchodów takich świąt, jak: Dzień Babci i Dziadka, Dzień Seniora, Dzień Kobiet, Dzień Matki. Organizowane są różne imprezy kulturalno-rozrywkowe, wśród których należy wymienić Wieczór Kolęd, Ferie z SOK-iem, Turniej Szachowy, Niedzielne Popołudnie z Teatrem, Przy Wielkanocnym Stole, Dni Cmolasu, Wakacje z SOK-iem, Literatura i Dzieci, Festiwal Mowy Lasowiackiej. Okazjonalnie organizowane są także wystawy fotograficzne i malarskie. W trosce o urozmaicenie i wypełnienie czasu wolnego mieszkańców gminy organizowane są zajęcia, które pogłębiają i rozwijają ich zainteresowania. Różnorodność propozycji stwarza możliwość udziału dzieci, młodzieży i dorosłych chcących pożytecznie wypełnić swój czas wolny, Ośrodek ten wymaga jednak remontu i doposażenia. Istotną kwestią jest także stałe wzbogacanie oferty kulturalnej.

Ilustracja 13: Samorządowy Ośrodek Kultury w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.

Infrastrukturą wykorzystywaną w ramach organizacji wydarzeń kulturalnych i artystycznych jest również nowoczesna Hala Widowiskowo – Sportowa Ośrodka Wypoczynku i Rekreacji w Cmolasie. Hala sportowa jest obiektem ogólnodostępnym, służącym do prowadzenia zajęć dydaktycznych z wychowania

fizycznego, rozgrywek sportowych oraz imprez sportowo – rekreacyjnych i wydarzeń kulturalnych. Hala wykorzystywana jest do organizacji różnego typu imprez masowych, meczy, oraz imprez kulturalnych. Hala posiada teleskopowe trybuny składane, wyposażone w fotele liczące 180 miejsc. Dodatkowo na górnej kondygnacji znajdują się trybuny stałe wyposażone w składane fotele z oparciami liczące 220 miejsc.

Podmiotem prowadzącym działalność edukacyjną i zajmująca się propagowaniem lokalnego dziedzictwa przyrodniczego gminy Cmolas jest Centrum Edukacji Ekologicznej Puszcza Sandomierska, działające od 26 stycznia 2013r. w Ostrowach Tuszowskich. Centrum powstało w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013.

Centrum Edukacji Ekologicznej Puszcza Sandomierska w Ostrowach Tuszowskich służy głównie dzieciom i młodzieży z terenu gminy Cmolas. Korzystać z niego mogą także zorganizowane wycieczki szkolne, osoby indywidualne, turyści oraz studenci kierunków przyrodniczych. Zajęcia uwrażliwiają na otaczającą przyrodę, wyrabiają umiejętności samodzielnego obserwowania przyrody, kształtują właściwe postawy wobec środowiska, zapoznają z przyczyną powstania i skutkami zanieczyszczeń oraz uczą racjonalnego korzystania z przyrody. Centrum wyposażone jest w salę dydaktyczno-wizualną, zaopatrzoną w odpowiedni sprzęt audio-wizualny. W ramach działalności CEE organizowane są spotkania, prelekcje, warsztaty, plenery malarskie, wystawy i konferencje popularno-naukowe oraz konkursy dot. tematyki ochrony środowiska.

Na terenie Centrum znajduje się Zielona Szkoła, gdzie obserwować można różne gatunki drzew, krzewów, roślin zielonych, zwierząt i ptaków oraz dwa zadaszone miejsca tzw. grzybki, urządzone w celu rozpalenia ogniska, służyć mogą również do prowadzenia zajęć w plenerze. Atrakcją kulturową Centrum jest kapliczka św. Floriana – patrona strażaków, zlokalizowana przy remizie strażackiej znajdującej się na terenie posesji.

CEE służyć ma również miejscowym grupom działającym na terenie Ostrow Tuszowskich np. Koła Gospodyń Wiejskich czy Stowarzyszeniu „Ostrowy”, a także stanowić miejsce spotkań miejscowej młodzieży.

Rokrocznie na terenie Gminy Cmolas odbywają się następujące Festiwale:

- Festyn Rodzinny w Cmolasie, na którym gromadzą się całe rodziny z Cmolasu i okolic, a swą obecnością zaszczycają znani artyści,
- Festiwal piosenki dziecięcej w Cmolasie,
- Festiwal Tańca Gminy Cmolas w Ostrowach Tuszowskich,
- Festiwal Muzyków Gminy Cmolas w Ostrowach Baranowskich,
- Festiwal teatrów i widowisk w Trzęsówce.

Wszystkie festiwale cieszą się dużym zainteresowaniem publiczności.

W Gminie istnieje także Zespół Ludowy „Cmolesianie” oraz kapela muzycznej rodziny Wronów z Trzęsówki.

2.6.4. Dziedzictwo kulturowe

Na terenie gminy Cmolas znajduje się 5 obiektów zabytkowych, które objęte są ochroną konserwatorską oraz 34 obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków. Obiekty te stanowią własność prywatną i kościelną.

Poniżej przedstawiono wykaz najważniejszych zabytków zlokalizowanych na terenie gminy i objętych opieką Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu.

Tabela 18: Zabytki wpisane do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu, zdjęcia pochodzą ze strony: <http://www.diecezja.rzeszow.pl> oraz <http://www.parafia.trzesowka.org>

Lp.	Nazwa zabytku, lokalizacja i data powstania	Forma własności	Fotografia	Nr i data wpisu do rejestru
1.	Kościół szpitalny p.w. Przemienienia Pańskiego data powstania 1646 rok w Cmolasie	Wyznaniowa		A-1224 12.10.90
2.	Kościół Parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP data powstania 1900 rok w Ostrowach Tuszowskich	Wyznaniowa		A-153 06.06.2006
3.	Kościół parafialny p.w. Św. Św. Stanisława i Wojciecha data powstania 1649 rok w Porębach Dymarskich	Wyznaniowa		A-956 25.03.76

4.	Kościół p.w. Św. Anny data powstania 1759 rok w Trzęsówce	Wyznaniowa		A-83 07.04.2004
5.	Kaplica cmentarna data powstania 1869 rok w Trzęsówce	Wyznaniowa		A – 689 08.11.2011

Na terenie gminy Cmolas znajdują się również obiekty budowlane, obiekty małej architektury w tym siedem kapliczek w miejscowościach: Cmolas, Ostrowy Tuszowskie, Trzęsówka, Poręby Dymarskie oraz 2 krzyże przydrożne.

W miejscowości Poręby Dymarskie znajdują się dęby szypułkowe w ilości 16 sztuk stanowiące pomniki przyrody wpisane decyzją numer Rlop 410/201/68 z dnia 30 kwietnia 1968 roku poz. 61 do rejestru pomników przyrody.

W obszarze dziedzictwa kulturowego należy skoncentrować się na kultywacji i ochronie tradycji i rzemiosła lokalnego, opiece nad zabytkami materialnymi i stosownej promocji gminy w kontekście zwiększenia ruchu turystycznego.

2.6.5. Sport

Baza sportowo-rekreacyjna na terenie gminy Cmolas jest optymalna w kontekście oczekiwań mieszkańców, a warunki do uprawiania sportu i rekreacji na terenie gminy są bardzo dobre. Na terenie gminy Cmolas znajdują się następujące obiekty sportowe:

- Kryta Pływalnia w Cmolasie;
- Hala Widowiskowo – Sportowa w Cmolasie;
- Sala gimnastyczna przy Zespole Szkół w Cmolasie;
- Sala gimnastyczna przy zespole Szkół w Trzęsówce;
- Sala gimnastyczna przy Szkole Podstawowej w Ostrowach Tuszowskich;
- Stadion sportowy KS „TEMPO” w Cmolasie;
- Stadion sportowy przy Zespole Szkół w Cmolasie;
- Stadion sportowy KS „Vigor” w Trzęsówce;

- Stadion sportowy KS „Ostrovia” w Ostrowach Baranowskich;
- Stadion sportowy KS „Florian” w Ostrowach Tuszowskich;
- Stadion sportowy KS „Ceramika” w Hadykówce;
- Stadion sportowy przy Szkole Podstawowej w Porębach Dymarskich;
- Boisko o nawierzchni poliuretanowej do piłki ręcznej przy Zespole Szkół w Cmolasie;
- Boisko o nawierzchni poliuretanowej do koszykówki i siatkówki przy Zespole Szkół w Cmolasie;
- Boisko do siatkówki plażowej w Cmolasie;
- Boisko do koszykówki przy Zespole Szkół w Trzęsówce.

Poniższe fotografie prezentują obiekty Krytej Pływalni i Hali Widowiskowo-Sportowej w Cmolasie.

Ilustracja 14: Kryta Pływalnia w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.

Ilustracja 15: Hala Widowiskowo - Sportowa w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie

W 1999r. został powołany Ośrodek Wypoczynku i Rekreacji w Cmolasie. W skład Ośrodka wchodzi pełnowymiarowy basen o wymiarach 12,5m x 25m, zjeżdżalnia wodna o długości 41m, sauna sucha typu fińskiego oraz pełne zaplecze sanitarne (szatnie, suszarki, itp.), i podjazdy dla osób niepełnosprawnych. Hala basenu wykonana jest jako budynek jednoprzęsłowy, jednokondygnacyjny, mieszczący basen główny o wymiarach 12,50m x 25,00m o zmiennej głębokości 1,37m – 1,8m. Niecka basenowa wyposażona jest w wypłacenie (podest) o głębokości 75cm, dostosowane do potrzeb najmłodszych klientów. Obiekt posiada również zjeżdżalnię wodną o długości 41m (lipiec 2002r.), taras widokowy oraz saunę suchą typu fińskiego. Na terenie Ośrodka funkcjonuje również kawiarenka z widokiem na nieckę basenową.

Działalność Ośrodka przyczynia się do rozpowszechniania wiedzy na temat pływania oraz korzyści jakie za sobą niesie uprawianie takiej dyscypliny sportu. W ramach podstawowej działalności udostępniania pływalni dla szkół, zakładów pracy i osób prywatnych Ośrodek we współpracy z Publicznym Gimnazjum w Cmolasie organizuje obozy szkoleniowo-treningowe – w okresie ferii i wakacji letnich dla Klubów Sportowych, Szkół Tańca, Sekcji pływackich. Ośrodek współpracuje z Podkarpackim Okręgowym Związkiem Pływackim w Rzeszowie, Podkarpackim Okręgowym Szkolnym Związkiem Sportowym w Rzeszowie. Współpraca opiera się na organizowaniu zawodów o zasięgu wojewódzkim. Ośrodek był m. in. organizatorem Mistrzostw Okręgu Podkarpackiego dzieci 10 i 11 letnich w pływaniu oraz wojewódzkich Półfinałów oraz Finałów Igrzysk Młodzieży Szkolnej oraz Gimnazjalnej. Organizacja różnorodnych zawodów jest dla Ośrodka znaczącym prestiżem dla gminy Cmolas.

W dniu 29 listopada 2011 roku uroczyście oddano do użytku nowoczesną Halę Widowiskowo - Sportową Ośrodka Wypoczynku i Rekreacji w Cmolasie. Hala sportowa jest obiektem ogólnodostępnym, służącym do prowadzenie zajęć dydaktycznych z wychowania fizycznego, rozgrywek sportowych oraz innych imprez sportowo – rekreacyjnych i kulturalnych. Halę sportową udostępnia się w pierwszej kolejności na realizację zajęć dydaktycznych z wychowania fizycznego i sportowych zajęć pozalekcyjnych oraz na treningi sekcji klubów sportowych. Ponadto sala wykorzystywana jest do organizacji różnego typu imprez masowych, meczy, oraz imprez kulturalnych. Płyta areny głównej o wymiarach 44m x 25m przystosowana jest do rozgrywek w wiodących dziedzinach sportów zespołowych, tj. koszykówka, siatkówka, piłka ręczna, piłka nożna halowa, itp. Na sali zaprojektowano i wykonano teleskopowe trybuny składane liczące 180 miejsc. Dodatkowo na górnej kondygnacji znajdują się trybuny stałe wyposażone w składane fotele z oparciami liczące 220 miejsc. Hala posiada 4 odrębne szatnie (2 damskie oraz 2 męskie) wraz z zapleczem sanitarnym i natryskami, magazyn sprzętu sportowego oraz pomieszczenia pomocnicze. Hala dysponuje: profesjonalnym oświetleniem areny, tablicą świetlną wyników, kabiną reporterską, profesjonalnym nagłośnieniem, pomieszczeniem spikerskim, pokojami sędziowskimi i szatniami zawodników z osobnymi węzłami sanitarnymi, pomieszczeniami technicznymi i magazynami, recepcją.

Założenia projektowe dają możliwość podziału przestrzeni hali na trzy mniejsze, w pełni niezależne jednostki do ćwiczeń gimnastycznych za pomocą przesuwanych kotar, mocowanych na rolkach i elektronicznie sterowanych. Wyposażenie hali obejmuje: podwieszane do sufitu kosze do koszykówki (sterowane elektronicznie), kosze do koszykówki mocowane do ściany, drabinki do ćwiczeń, 4 komplety siatek i słupków do piłki siatkowej, liny do wspinaczki, bramki do piłki ręcznej, stoły tenisowe. Dodatkowe wyposażenie stanowią: kozły, skrzynie, ławeczki, zestaw do skoków wzwyż, materace, ławeczki gimnastyczne.

Na terenie gminy usytuowanych jest siedem pełnowymiarowych boisk sportowych. Największym zainteresowaniem cieszy się piłka nożna wynikiem, czego jest istnienie 5 klubów sportowych: „Tempo” Cmolas, „Ceramika” Hadykówka, „Florian” Ostrowy Tuszowskie, „Vigor” Trzęsówka, „Ostrowia” Ostrowy Baranowskie.

Z czynnego wypoczynku można skorzystać w gospodarstwach agroturystycznych w Porębach Dymarskich. Wielkim powodzeniem cieszą się też ścieżki edukacyjno-przyrodnicze „Dymarka” w Porębach Dymarskich, „Jaźwiana Góra” w Ostrowach Baranowskich oraz „Po złoto na górę” w Ostrowach Tuszowskich.

2.6.6. Opieka zdrowotna

Na terenie gminy Cmolas zadania z zakresu opieki zdrowotnej świadczą: Ośrodek Zdrowia w Cmolasie i Ośrodek Zdrowia w Ostrowach Tuszowskich.

Świadczenie usług z zakresu opieki zdrowotnej na terenie gminy Cmolas zostało ocenione przez społeczność lokalną jako niezadowalające. Ankietowani wśród słabych stron gminy wskazywali na zły dostęp do usług z zakresu podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej.

Zadania z zakresu opieki zdrowotnej na terenie gminy Cmolas realizowane są w zakresie podstawowej opieki medycznej. Ze specjalistycznej służby zdrowia mieszkańcy korzystają poza granicami

gminy w przychodniach specjalistycznych w Kolbuszowej, Mielcu, Nowej Dębie i Rzeszowie. Najbliższy punkt pogotowia ratunkowego znajduje się w Kolbuszowej.

Pacjenci z terenu gminy Cmolas hospitalizowani są w Szpitalu Powiatowym w Kolbuszowej, Szpitalu w Nowej Dębie, Szpitalu Powiatowym w Mielcu oraz Szpitalach Wojewódzkich nr 1 i 2 w Rzeszowie.

Na terenie gminy znajduje się 1 punkt apteczny.

Zaznaczyć należy, że opieka medyczna nie ogranicza się wyłącznie do publicznych obiektów lecznictwa, ale sprawowana jest także przez prywatne gabinety lekarskie.

Głównym problemem w obszarze opieki zdrowotnej na terenie gminy Cmolas jest ograniczony dostęp do specjalistycznych usług medycznych oraz niewielka ilość realizowanych programów profilaktycznych. Nadrzędnymi działaniami w tym zakresie jest dążenie władz gminy Cmolas do sukcesywnego upowszechniania dostępu do usług opieki medycznej, realizowanie wraz z podmiotami zewnętrznymi programów profilaktycznych i wzrost jakości opieki zdrowotnej na terenie gminy oraz remont i doposażenie istniejących ośrodków zdrowia.

2.6.7. Pomoc społeczna

Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r. reguluje zakres zadań dotyczących pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz wspierania najsłabszych grup społecznych. Zadania w tym zakresie na szczeblu gminy Cmolas realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. GOPS współpracuje z innymi placówkami o charakterze społecznym i realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej jako zadania własne gminy oraz zadania zlecone gminie. Zadania te realizowane są na podstawie ustawy o pomocy społecznej, ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

Aktualnie w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej zatrudnionych jest 8 osób. Działania pracowników GOPS mają na celu nie tylko łagodzenie trudnych sytuacji materialnych klientów pomocy społecznej, ale głównym ich celem jest niwelowanie przyczyn tkwiących często w sferze społecznej czy psychicznej. Konieczny staje się więc rozwój usług poradnictwa: prawnego, psychologicznego, wyspecjalizowanych terapii problemów przede wszystkim pracy socjalnej.

Najczęstszymi powodami przyznawania świadczeń socjalnych są: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba.

Tabela 19: Liczba osób objętych pomocą społeczną w latach 2010-2015 w gminie Cmolas, źródło: dane UG w Cmolasie

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (I półrocze)
Świadczenia w ramach zadań zleconych	0	0	1	2	3	3
Świadczenia w ramach zadań własnych	350	364	378	364	335	276
Pomoc udzielona w postaci pracy socjalnej – razem z innymi formami pomocy, np. pieniężnymi	223	220	230	240	405	382
Pomoc udzielona w postaci pracy socjalnej – wyłącznie	53	69	41	76	68	158

2.6.8. Organizacje pozarządowe

Aktywność społeczna stanowi jeden z głównych problemów diagnozowanego obszaru. Problem bierności niektórych środowisk lokalnych jest konsekwencją zaistnienia wielu czynników, z których warunki ekonomiczne są najłatwiej dostrzegalne wśród negatywnie oddziałujących, ale niekiedy najtrudniejsze do pokonania. Skala zaniedbań społecznych, w tym braków inicjatyw instytucji publicznych jest różna i w wielu miejscach wskazać można grupy osób bardzo zaangażowanych w likwidację skutków niepożądanych zjawisk, choć są również obszary pojawiania się konfliktów. Problemy występowania patologii społecznych, dziedziczenia ubóstwa czy wykluczenia obserwowane są w wielu miejscach całego województwa i nie są cechą charakterystyczną wyłącznie dla gminy Cmolas. Przeciwdziałanie niekorzystnym tendencjom społecznym powinno być realizowane m.in. poprzez utrzymywanie wysokiej jakości kształcenia, angażowanie mieszkańców do świadomego udziału w kulturze oraz inicjatywach lokalnych, kreowanie wartości przedsiębiorczych i estetycznych, pobudzaniu aktywności zawodowej i decyzyjnej mieszkańców. Istotne jest także wspieranie inicjatyw integrujących mieszkańców gminy tak, aby przyczyniały się do tworzenia lokalnych społeczności, w rozumieniu samodzielnych małych grup, pomagających rozwiązywać codzienne problemy.

Aktualnie na terenie gminy Cmolas działają nieliczne organizacje pozarządowe. Organizacje działające w gminie Cmolas zajmują się kwestiami edukacyjnymi, rolniczymi, dziedzictwa kulturowego, charytatywnymi, sportowymi, przedsiębiorczości, hobbyistycznymi, bezpieczeństwa, problematyki zdrowotnej czy społecznej. Podmioty te charakteryzują się dużą aktywnością.

Tabela 20: Wykaz organizacji pozarządowych, stowarzyszeń w gminie Cmolas, źródło: dane UG w Cmolasie

Lp.	Dane o rejestracji	Rok założenia	Nazwa organizacji	Podstawowy charakter działalności	Adres, telefon	Strona internetowa, e-mail
1.	Nr rej. 206/91	10.02.1992r.	OSP Cmolas	Ochrona przeciwpożarowa	36-105 Cmolas 212a	www.ospcmolas.cba.pl
2.	Nr rej. 205/91	10.02.1992r.	OSP Ostrowy Tuszowskie	Ochrona przeciwpożarowa	Ostrowy Tuszowskie 100a 36-105 Cmolas	www.ostrowy图斯zow.osp.org.pl
3.	Nr rej. 208/91	10.02.1992r.	OSP Trzęsówka	Ochrona przeciwpożarowa	36-106 Trzęsówka 56a 36-106 Trzęsówka	-
4.	Nr rej. 211/91	10.02.1992r.	OSP Hadykówka	Ochrona przeciwpożarowa	Hadykówka 104 36-105 Cmolas	-
5.	Nr rej. 209/91	10.02.1992r.	OSP Jagodnik	Ochrona przeciwpożarowa	Jagodnik 84b 36-105 Cmolas	-
6.	Nr rej. 210/91	10.02.1992r.	OSP Ostrowy Baronowskie	Ochrona przeciwpożarowa	Ostrowy Baronowskie 106a 36-105 Cmolas	-
7.	Nr rej. 207/91	10.02.1992r.	OSP Poręby Dymarskie	Ochrona przeciwpożarowa	Poręby Dymarskie 157a 36-105 Cmolas	-
8.	KRS 14715	20.08.1997r.	Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Cmolas	Wszechstronny rozwój Gminy Cmolas	36-105 Cmolas 268 A tel./fax 17 744-44-15	e-mail: stowarzyszenie@cmolas.pl status OPP
9.	Nr rej. 149/99	5.11.1999r.	Stowarzyszenie podkarpacki ruch na rzecz osób	Spółeczna integracja i polepszenie	36-105 Cmolas 269 A tel. 17 7444415	-

			niepełnosprawnych „RAZEM” w Cmolasie	sytuacji osób niepełnosprawnych		
11.	KRS 0000010212		Klub Sportowy „TEMPO” Cmolas	Propagowanie i rozwijanie wychowania fizycznego i sportu oraz praca wychowawcza	Cmolas 630a 36-105 Cmolas	www.temnocmolas.futbolowo.pl status OPP
12.	KRS 0000013526	1998r.	Klub Sportowy „OSTROVIA” Ostrowy Baranowskie	Propagowanie i rozwijanie wychowania fizycznego i sportu oraz praca wychowawcza	Ostrowy Baranowskie 106 36-105 Cmolas	www.ostrowybaranowskie.futbolowo.pl
13.	Nr 16/99	1998r.	Klub Sportowy „VIGOR” Trzęsówka	Propagowanie i rozwijanie wychowania fizycznego i sportu oraz praca wychowawcza	Trzęsówka 54a 36-106 Trzęsówka	www.vigor-trzesowka.futbolowo.pl
14.	Nr 1/99	1999r.	Klub Sportowy „FLORIAN” Ostrowy Tuszowskie	Propagowanie i rozwijanie wychowania fizycznego i sportu oraz praca wychowawcza	Ostrowy Tuszowskie 100a 36-105 Cmolas	-
10.	KRS 0000112890	15.05.2000r.	Stowarzyszenie Ludowy Zespół Sportowy „Ceramika” Hadykówka	Propagowanie wychowania fizycznego i sportu oraz praca wychowawcza	36-105 Cmolas, Hadykówka 104	www.ceramika-hadykowka.futbolowo.pl
15.		2000r.	Uczniowski Klub Sportowy przy SP Trzęsówka	Szerzenie kultury fizycznej uczniów.	Zespół Szkół w Trzęsówce 36-106 Trzęsówka 231	www.zst.go.pl e-mail: zstrz@wp.pl
16.		1997r.	Parafialny Oddział Akcji Katolickiej Parafii Przemienienia Pańskiego w Cmolasie	Działalność charytatywno-dobroczynna. Pogłębianie życia religijnego, moralnego i kulturalnego.	Parafia Przemienienia „Przemienienia Pańskiego” w Cmolasie	e-mail: lidkow@op.pl
17.		2002r.	Szkolne Koło CARITAS przy PG w Cmolasie	Działalność charytatywna	Publiczne Gimnazjum im. Ks. W. Borowiusza 36-105 Cmolas 269a tel. 17 2837708	e-mail: ags@pgcmolas.no.ip.org
18.	KRS 309388	2.07.2008r.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Jagodnik „Nasza Wieś” w Jagodniku	1. Wspieranie rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego	Jagodnik 93 36-105 Cmolas Tel.: 17 744 11 13	www.jagodnik.cmolas.org jagodnik.nasza_wies@wp.pl

				wsi. 2. Integracja mieszkańców wsi i budowanie społeczeństwa obywatelskiego w środowisku lokalnym.		
19.	KRS 0000320269	19.12.2008r.	Stowarzyszenie OSTROWY w Ostrowach Tuszowskich		Ostrowy Tuszowskie 100a 36-105 Cmolas	www.stowarzyszenie-ostrowy.cba.pl
20.	KRS 0000356519	13.05.2010r.	Stowarzyszenie Kobiet „BONITAS” w Ostrowach Baranowskich		Ostrowy Baranowskie 106 36-105 Cmolas	-
21.	Nr 25/11	2011r.	Parafialny Klub Sportowy UNITAS Poręby Dymarskie		Poręby Dymarskie 53a 36-105 Cmolas	www.porebydymarskie.futbolowo.pl

W ramach działalności Stowarzyszenia Rozwoju Gminy Cmolas prowadzony jest Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości, który wdraża założenia strategii i nowo rodzące się inicjatywy w życie. Mają one na celu rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, powstawanie firm rodzinnych, przetwórstwa. Te działania mają nas doprowadzić do stworzenia infrastruktury gospodarczej gminy i nowych kierunków prowadzenia działalności gospodarczej, również poza rolnictwem.

Ilustracja 16: Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Cmolas, źródło: materiały UG w Cmolasie

2.6.9. Lokalne Grupy Działania

Gmina Cmolas jest członkiem Lokalnej Grupy Działania Lasovia. W skład obszaru Lokalnej Grupy Działania LASOVIA wchodzi 5 gmin wiejskich: Cmolas, Mielec, Niwiska, Ostrów, Tuszów Narodowy o łącznej powierzchni 536 km². Obszar LGD LASOVIA położony jest w obrębie trzech powiatów wchodzących w skład woj. podkarpackiego: powiatu kolbuszowskiego, mieleckiego i ropczyko-sędziszowskiego. Gminy tworzące LGD graniczą z sobą, stanowiąc zwarty obszar. Obszary przylegające do LASOVI w całości należą do tego samego województwa podkarpackiego. Członkami LGD LASOVIA są wszystkie gminy z obszaru objętego LSR, oraz jednocześnie gminy te nie są członkami innych LGD. W składzie LGD znajdują się przedstawiciele podmiotów sektora: publicznego, społecznego, gospodarczego w tym: mieszkańców.

Ilustracja 17: Obszar funkcjonowania LGD LASOVIA.

Celem nadrzędnym Stowarzyszenia LASOVIA jest działalność na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim:

- Rozwój świadomości obywatelskiej i kulturowej;
- Wspieranie lokalnych inicjatyw zgodnych z celami Stowarzyszenia;
- Tworzenie układów sprzyjających przełamaniu granic geograficznych, administracyjnych i pokoleniowych;
- Działania na rzecz wzrostu lokalnej tożsamości i więzi;
- Ułatwianie nawiązywania partnerskich kontaktów międzyludzkich;
- Wspieranie inicjatyw wspomagających rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- Działania na rzecz rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki;
- Ochronę dziedzictwa kulturowego;
- Promocję produktów regionalnych;
- Wspieranie inicjatyw na rzecz kreowania atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty zagospodarowania wolnego czasu i rozwoju osobowego;
- Ochronę środowiska oraz propagowanie proekologicznych idei, zachowań, rozwiązań i technologii;
- Kształtowanie postaw otwartych na wiedzę i innowacje.

W latach 2009-2015 Lokalna Grupa Działania LASOVIA pozyskała łącznie 3050872,00zł.

Realizowano budżet z podziałem na poszczególne działania:

- wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – limit 2391224,00zł zrealizowano 2264691,98zł, tj. 94,71%,
- wdrażanie projektów współpracy – limit 61842,00zł zrealizowano 61779,70zł tj. 99,90%,
- funkcjonowanie lokalnej grupy działania nabywanie umiejętności i aktywizacja – limit 597806,00zł zrealizowano 596920,78zł tj. 99,85%.

W ramach działania Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju LGD LASOVIA ogłasza konkursy na nabory wniosków z zakresu odnowa i rozwój wsi, różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

2.6.10. Inne instytucje i placówki

Na terenie gminy Cmolas działają również:

- Urząd Gminy w Cmolasie,
- Zakład Usług Komunalnych,
- Ośrodek Wypoczynku i Rekreacji,
- Bank Spółdzielczy,
- Dom Pomocy Społecznej im Ks. Wojciecha Borowiusza,
- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”,
- Niepubliczny Ośrodek Rehabilitacji Caritas Diecezji Rzeszowskiej,
- Gminny Ośrodek Zdrowia w Cmolasie,
- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Ostrowach Tuszowskich.

III. Analiza SWOT/TOWS – ocena potencjału rozwojowego gminy Cmolas

Analiza SWOT/TOWS jest metodą opisującą aktualny stan społeczno-gospodarczy jednostki poddanej diagnozie. Diagnoza sytuacji podmiotu przeprowadzana jest z uwzględnieniem czynników zewnętrznych i wewnętrznych wpływających na kształtowanie jego kondycji i potencjału. Technika analityczna SWOT polega na selekcji zgromadzonych informacji o podmiocie na cztery kategorie czynników strategicznych:

- S (ang. Strengths) – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu (podmiotu/ obszaru), wypływające z czynników endogennych (wewnętrznych),
- W (ang. Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu w ramach czynników endogennych,
- O (ang. Opportunities) – szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany w czynnikach egzogennych (zewnętrznych),
- T (ang. Threats) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej w ramach czynników egzogennych.

3.1. Analiza SWOT/TOWS

Prawidłowo przeprowadzona analiza SWOT/TOWS powinna udzielić odpowiedzi na następujące pytania:

Ilustracja 18: Schemat – analiza SWOT/TOWS.

Odpowiedzi na powyższe pytania i opracowanie macierzy oddziaływań poszczególnych elementów, umożliwiają wskazanie wariantów rozwoju najbardziej adekwatnej dla gminy Cmolas. Możemy wyróżnić następujące rodzaje strategii rozwojowych:

- Strategia agresywna – obrazuje stan, gdzie w czynnikach wewnętrznych przeważają mocne strony, a w otoczeniu silnie powiązane z nimi szanse, to strategia silnej ekspansji oraz rozwoju wykorzystującego obydwie czynniki;
 - Strategia konserwatywna – określa zależność, gdzie występuje niekorzystne otoczenie i silnie powiązany z zagrożeniami zewnętrznymi zespół mocnych stron. Gmina jest więc w stanie odpowiedzieć na zagrożenia, natomiast nie jest w stanie intensywnie się rozwijać, gdyż zespół mocnych stron nie koresponduje z szansami otoczenia, ale jest w stanie skutecznie przetrwać zagrożenia;
 - Strategia konkurencyjna – to stan, gdzie gmina posiada przewagę słabych stron nad mocnymi, ale funkcjonuje w przyjaznym otoczeniu, co pozwala jej utrzymać swoją pozycję. Słabość wewnętrzna może uniemożliwić jednak wykorzystanie szans, które daje otoczenie zewnętrzne. Strategia koncentruje się na eliminowaniu wewnętrznych słabości, aby w przyszłości lepiej wykorzystać szanse otoczenia;
 - Strategia defensywna – to strategia ukierunkowana na przetrwanie, opisująca stan, gdzie słabe strony są silnie powiązane z zewnętrznymi zagrożeniami i istnieje duże ryzyko klęski rozwojowej. Opracowując macierz logiczną analizy SWOT/TOWS przyjęto:
 - słabe i mocne strony, szanse i zagrożenia ponumerowano szeregowo,
 - jeśli zależność występuje wpisano „1”, jeśli nie „0”,
 - określono liczbę interakcji jako sumę występowania zależności.
- Poniżej zaprezentowano zakres oddziaływań poszczególnych elementów.

Tabela 21: Analiza SWOT/TOWS.

Lp.	Mocne strony	Lp.	Słabe strony
1.	Korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne	1.	Wysokie bezrobocie
2.	Infrastruktura drogowa	2.	Brak podmiotów o silnej pozycji w regionie
3.	Walory środowiska naturalnego	3.	Zły dostęp do usług medycznych
4.	Wysoki poziom edukacji	4.	Zbyt mała ilość zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży
5.	Infrastruktura komunalna	5.	Brak produktów markujących gminę
6.	Wystarczająca ilość bibliotek i świetlic	6.	Niska aktywność społeczna
7.	Wysoki poziom pozyskiwania środków UE przez Gminę i jej mieszkańców	7.	Zła jakość dróg lokalnych i osiedlowych

Lp.	Szanse	Lp.	Zagrożenia
1.	Możliwość pozyskiwania środków finansowych UE	1.	Niski przyrost naturalny
2.	Rozwój małej przedsiębiorczości	2.	Malejące dochody budżetu gminy
3.	Lokalizacja na terenie gminy inicjatyw i kapitału podmiotów zewnętrznych, w tym przedsiębiorców	3.	Brak zainteresowania gminą inwestorów zewnętrznych
4.	Przeznaczenie obszarów pod inwestycje, tworzenie terenów inwestycyjnych	4.	Wysoki poziom zadłużenia gminy
5.	Udogodnienia dla przedsiębiorców	5.	Brak terenów inwestycyjnych
6.	Rozwój przemysłu przyjaznego środowisku, wykorzystanie OZE	6.	Brak udogodnień dla prowadzenia działalności gospodarczej
7.	Rozwój agro- i ekoturystyki	7.	Ujemna migracja
8.		8.	Ograniczona możliwość pozyskiwania środków finansowych UE
9.		9.	Brak małej przedsiębiorczości

Wyszczególnienie	Słabe strony							Ilość interakcji mocne strony/słabe strony
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
Mocne strony								
1.	0	1	0	0	1	0	1	3
2.	0	1	0	0	0	0	1	2
3.	0	1	0	0	1	0	0	2
4.	0	1	0	1	0	0	0	2
5.	0	1	0	0	0	0	0	1
6.	0	0	0	1	0	0	0	1
7.	1	0	1	1	1	1	1	6
Ilość interakcji	1	5	1	3	3	1	3	17/17

Wyszczególnienie	Mocne strony							Ilość interakcji szanse/mocne strony
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
Szanse								
1.	1	1	1	1	1	1	1	7
2.	1	1	1	1	1	0	1	6
3.	1	1	0	0	1	0	0	3
4.	1	1	0	0	1	0	1	4
5.	0	0	0	0	0	0	0	0
6.	1	1	1	0	1	0	1	5
7.	1	1	1	0	1	0	1	5
Ilość interakcji	6	6	4	2	6	1	5	30/30

Wyszczególnienie Zagrożenia	Mocne strony							Ilość interakcji zagrożenia/mocne strony
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
1.	0	0	0	0	0	0	0	0
2.	1	0	0	0	0	0	1	2
3.	1	1	1	1	1	0	0	5
4.	0	0	0	0	0	0	1	1
5.	1	1	0	0	1	0	1	4
6.	0	0	0	0	0	0	1	1
7.	0	0	0	0	0	0	0	0
8.	0	0	0	0	0	0	1	1
9.	1	1	1	1	1	0	1	6
Ilość interakcji	4	3	2	2	3	0	6	20/20

Wyszczególnienie Szanse	Słabe strony							Ilość interakcji szanse/słabe strony
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
1.	1	1	0	0	1	1	0	4
2.	1	1	0	0	1	1	0	4
3.	1	1	0	0	1	0	0	3
4.	1	1	0	0	0	1	1	4
5.	1	1	0	0	1	1	0	4
6.	1	1	0	0	0	1	0	3
7.	1	0	0	0	1	1	1	4
Ilość interakcji	7	6	0	0	4	6	2	26/25

Wyszczególnienie Zagrożenia	Słabe strony							Ilość interakcji zagrożenia/słabe strony
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
1.	1	1	1	0	0	1	0	4
2.	1	1	0	0	1	1	0	4
3.	1	1	0	0	1	1	1	5
4.	1	1	0	0	0	1	1	4
5.	1	1	0	0	1	1	1	5
6.	1	1	0	0	1	1	0	4
7.	0	1	1	0	0	0	0	2
8.	1	0	0	0	0	1	0	2
9.	1	1	1	0	1	1	0	5
Ilość interakcji	8	8	3	0	5	8	3	35/35

Wyszczególnienie Zagrożenia	Szanse							Ilość interakcji zagrożenia/szanse
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
1.	0	0	0	0	0	0	0	0
2.	1	1	1	1	1	1	1	7
3.	1	1	1	1	1	1	1	7
4.	1	1	1	1	1	1	1	7
5.	1	1	1	1	1	1	0	6
6.	1	1	1	1	1	1	1	7
7.	1	1	1	1	1	1	1	7
8.	1	1	0	0	1	1	1	5
9.	1	1	1	1	1	1	1	7
Ilość interakcji	8	8	7	7	8	8	7	53/53

Przeprowadzona analiza logiczna pozwoliła na określenie zestawienia podsumowującego układ interakcji pomiędzy czynnikami zewnętrznymi (szanse 109 interakcji, zagrożenia 108 interakcji) i wewnętrznymi (mocne strony 70 interakcji i słabe strony 70 interakcji) analizy SWOT/TOWS wskazuje, że przewagę zyskała strategia konkurencyjna jako model, gdzie istnieje przewaga interakcji szans w otoczeniu zewnętrznym gminy Cmolas (definiowanych jako możliwości rozwojowe gminy tj. możliwość pozyskiwania środków finansowych UE, rozwój małej przedsiębiorczości, lokalizacja na terenie gminy inicjatyw i kapitału podmiotów zewnętrznych, w tym przedsiębiorców, przeznaczenie obszarów pod inwestycje, tworzenie terenów inwestycyjnych, udogodnienia dla przedsiębiorców, rozwój przemysłu przyjaznego środowisku, wykorzystanie OZE, rozwój agro- i ekoturystyki) nad zagrożeniami jakie generuje otoczenie zewnętrzne (m.in. niski przyrost naturalny, malejące dochody budżetu gminy, brak zainteresowania gminą inwestorów zewnętrznych, wysoki poziom zadłużenia gminy, brak terenów inwestycyjnych, brak udogodnień dla prowadzenia działalności gospodarczej, ujemna migracja, ograniczona możliwość pozyskiwania środków finansowych UE, brak małej przedsiębiorczości).

3.2. Charakterystyka wybranej strategii rozwoju gminy

Niniejszy podrozdział opisuje warianty rozwoju gminy Cmolas. Poniższe zestawienie tabelaryczne przedstawia charakterystykę modelu konkurencyjnego rozwoju gminy Cmolas jako modelu optymalnego, z uwzględnieniem wariantów alternatywnych, uzależnionych od kształtowania się zmian w otoczeniu zewnętrznym i wewnętrznym gminy.

Tabela 22: Warianty rozwoju gminy Cmolas.

Typ wariantu	Opis sytuacji
Wariant konkurencyjny - OPTYMALNY	To sytuacja mająca swoje odzwierciedlenie w przeprowadzonej diagnozie i analizie SWOT/TOWS dla obszaru objętego planowaniem strategicznym. Scenariusz ten zakłada zwalczanie słabych stron gminy, aby w przyszłości lepiej wykorzystać szanse otoczenia. Obszar: Gospodarka Pojawiające się szanse stwarzane przez otoczenie zewnętrzne w postaci: - możliwości pozyskania środków finansowych UE, - wsparcia małej przedsiębiorczości, - pozyskiwania kapitału podmiotów zewnętrznych, w tym przedsiębiorców, - przeznaczeniu obszarów pod inwestycje, tworzenie terenów inwestycyjnych, - stworzeniu udogodnień dla przedsiębiorców, mogą skutecznie wpłynąć na zwalczanie słabych stron gminy Cmolas. Sytuacja ta pozwala na redukcję lub likwidację: - wysokiego bezrobocia, - braku podmiotów o silnej pozycji w regionie, - braku produktów markujących gminę, - niskiej aktywności społecznej. Działania w obszarze pozyskiwania funduszy zewnętrznych na projekty infrastrukturalne i rozwojowe pozwolą na sukcesywny rozwój gminy Cmolas w aspekcie gospodarczym, a zmodernizowana infrastruktura techniczna oraz przedsiębiorcza społeczność lokalna warunkować będzie wzrost zainteresowania obszarem i napływ zewnętrznego kapitału inwestycyjnego. Najważniejsze działania w ramach tego obszaru to: - pozyskanie terenów inwestycyjnych i stworzenie stref inwestycyjnych, - przygotowanie terenów przemysłowych pod działalność gospodarczą wraz z uzbrojeniem w tym przygotowanie obszaru pod instalacje OZE, - aktywne wspieranie przedsiębiorców i rolników w pozyskiwaniu środków zewnętrznych w tym dotacyjnych poprzez ułatwianie dostępu do informacji i wiedzy na temat dostępnych instrumentów finansowych, - promocja nowych modeli inwestycyjnych, inicjowanie działań w zakresie tworzenia partnerstwa publiczno – prywatnego (PPP), - rozwój współpracy instytucjonalnej na rzecz rozwoju gospodarczego gminy i promocja gospodarcza gminy Cmolas. W ramach realizacji wariantu konkurencyjnego należy uwzględnić działania tj.: - powiększenie posiadanych zasobów – czyli wypełnianie luk dotyczących zasobów, np. poprzez aktywne pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych i realizację projektów w formule PPP, zacieśnienia współpracy ze stowarzyszeniami realizującymi komplementarne cele z założeniami rozwojowymi gminy Cmolas (LGD Lasovia), - ulepszenie produktów – czyli weryfikacja potrzeb społeczności lokalnej i wybór najlepszego kanału dystrybucji danej usługi oraz dotarcie do docelowego nabywcy, - zwiększenie produktywności – czyli wykorzystanie potencjału i zasobów, którymi dysponuje gmina, w ramach zwiększenia produktywności branż wpływających na rozwój gminy Cmolas: rozwój eko- i agroturystyki, promocja rzemiosła i produktów lokalnych (rękodzieło: rzeźba, kowalstwo artystyczne, wikliniarstwo), - redukcja kosztów – czyli weryfikacja priorytetów inwestycyjnych i wykorzystanie możliwości dofinansowania zewnętrznego, przy zachowaniu ekonomiczności i racjonalności ponoszonych przez gminę wydatków, - utrzymanie przewagi konkurencyjnej – czyli wykorzystanie pojawiających się szans

	w otoczeniu zewnętrznym i sukcesywnym przewyżczeniu słabych stron gminy. Obszar: Infrastruktura i środowisko Szanse zewnętrzne dające możliwości w zakresie pozyskania dofinansowania zewnętrznego inwestycji, rozwoju energii odnawialnej i zachowania bioróżnorodności przyrodniczej obszaru Natura 2000 skutecznie wpłyną na eliminację słabych stron gminy Cmolas. W wyniku pozyskania zewnętrznych środków dotacyjnych gmina jest w stanie uzupełnić braki w zakresie infrastruktury technicznej: zły stan dróg gminnych i powiatowych, mała ilość uzbrojonych terenów przemysłowych. Gmina jest także w stanie realizować działania w ramach projektu niezależności energetycznej w oparciu o rozwiązania z zakresu alternatywnych źródeł pozyskiwania energii, co generuje wzrost jej atrakcyjności i samodzielności. W ramach najistotniejszych działań realizacyjnych modelu konkurencyjnego w obszarze ochrony środowiska i infrastruktury wymienić należy: Infrastruktura techniczna: realizacja projektów dot. energetyki odnawialnej z wykorzystaniem OZE, montaż urządzeń energooszczędnych, dokończenie realizacji działań inwestycyjnych związanych z gospodarką wodno-ściekową, budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, dokończenie budowy szerokopasmowego Internetu. Infrastruktura komunikacyjna: rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej w szczególności modernizacja dróg gminnych, lokalnych i osiedlowych oraz budowa chodników i poboczy. Obszar: Sfera społeczna Pojawiające się szanse w otoczeniu zewnętrznym tj. możliwość pozyskiwania środków finansowych UE na rozbudowę infrastruktury społecznej (bazy edukacyjnej szkół i placówek społecznych), aktywna polityka rynku pracy w zakresie wsparcia osób bezrobotnych w skali powiatu i kraju, współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w celu aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych, promocja kształcenia przez całe życie, popularyzacja i dostępność do programów profilaktycznych wpłyną na niwelację problemów wewnętrznych gminy Cmolas. Najistotniejsze działania w ramach tego obszaru to: - głęboka termomodernizacja budynków publicznych na terenie gminy Cmolas, - nadbudowa, przebudowa oraz remont Ośrodka Zdrowia, - rozwój profilaktyki zdrowotnej, - budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów służących wzmacnianiu sprawności fizycznej dzieci, uczniów i dorosłych, - rozwój oferty edukacyjnej – wprowadzenie pakietu zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, - poprawa bezpieczeństwa publicznego, - wzbogacenie oferty kulturalnej poprzez organizację wydarzeń artystycznych typu koncerty, przedstawienia, - rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.
Wariant defensywny - PESYMICZNY	Scenariusz defensywny to sytuacja, która może się pojawić, gdy słabe strony będą silnie powiązane z zewnętrznymi zagrożeniami, a szanse w otoczeniu zewnętrznym nie pojawiają się, bądź nie zostają efektywnie wykorzystane. Wariant ten jest adekwatny z klęską rozwojową. Pojawienie się tego scenariusza jest jednoznaczne z dezintegracją i regresem gminy Cmolas w każdym z powyżej diagnozowanych obszarów. Sytuacja taka będzie generować: masową migrację mieszkańców gminy lub korzystanie z infrastruktury innych ośrodków, co może stać się przesłanką do tzw. wchłonięcia gminy Cmolas bądź jej części przez silniejszy ośrodek.

	Wariant defensywny obliguje do wdrożenia następujących działań: - stopniowe wycofywanie się i włączenie w strukturę silniejszej jednostki administracyjnej – tzw. proces „wchłonięcia”, - redukcja kosztów i oczekiwanie na pojawienie się korzystniejszych okoliczności, lepszej sytuacji na rynku, co umożliwi przetrwanie niekorzystnego okresu i odbudowanie się w przyszłości, - zablokowanie wydatkowania i inwestowania.
Wariant agresywny - OPTYMISTYCZNY	Wariant rozwojowy agresywny to możliwość rozwoju strategicznego, która pojawia się w zaistnieniu relacji: w czynnikach wewnętrznych następuje przewaga mocnych stron, a w otoczeniu zewnętrznym pojawiają się silnie powiązane z nimi szanse. Scenariusz ten ma swoje uzasadnienie w momencie, kiedy słabe strony gminy Cmolos zostaną zlikwidowane/pokonane (na przykład w wyniku wdrożenia strategii konkurencyjnej), a szanse w otoczeniu zewnętrznym będą maksymalnie wykorzystywane i będą korelowały z mocnymi stronami gminy. Wariant ten jest równoznaczny z sytuacją, gdy gmina Cmolos uzyskuje wysokie pozycjonowanie wśród jednostek administracyjnych powiatu i województwa podkarpackiego. W ramach strategii agresywnej należy uwzględnić realizację następujących działań: - wychwytywanie i maksymalne wykorzystywanie okazji jakie daje otoczenie zewnętrzne – należy szukać szans, sposobności, które pozwolą gminie na rozwój w oparciu o wykorzystanie mocnych stron, którymi dysponuje, - absorpcję mniejszych i słabszych jednostek, - koncentracja zasobów na najlepszych produktach – czyli zorientowanie na eksponowanie produktów/usług, które zapewnią gminie Cmolos znaczącą przewagę konkurencyjną, a przy tym wysoki popyt na dane usługi czy produkty, - wzmacnianie pozycji gminy.

IV. Plan strategiczny i operacyjny

Wyzwania rozwojowe dla gminy Cmolos na lata 2016-2022 to:

- Gmina Cmolos jako miejsce o wysokim poziomie życia mieszkańców, rozbudowanej infrastrukturze technicznej gwarantującej zaspokojenie potrzeb bytowych społeczności lokalnej;
- Gmina Cmolos to miejsce przyjazne społeczeństwu, o szerokim dostępie do usług publicznych;
- Gmina Cmolos jako rozpoznawalna marka i ośrodek rozwoju gospodarczego w oparciu o wykorzystanie potencjału gminy.

Ilustracja 19: Założenia strategiczne.

Wizja:

Gmina Cmolas w 2022 roku ośrodkiem rozwoju gospodarczego i aktywności społecznej, przyjaznym środowisku o wysokim poziomie bytowym ludności.

Misja:

Podniesienie konkurencyjności gminy Cmolas poprzez wsparcie gospodarki lokalnej i potencjału wewnętrznego w celu efektywnego i zrównoważonego rozwoju gminy i rynku pracy oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności.

Cel strategiczny 1.
Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.

Cel strategiczny 2.
Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.

Cel strategiczny 3.
Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.

Działania:

- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej;
- Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej;
- Realizacja projektów dot. wykorzystania OZE i rozwój gospodarki niskoemisyjnej;
- Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków i oczyszczalni przydomowych.
- Inicjowanie rozwiązań z wykorzystaniem technologii energooszczędnych i przyjaznych dla środowiska.

Działania:

- Dopuszaenie, modernizacja i rozwój infrastruktury edukacyjnej;
- Budowa, rozbudowa i modernizacja bazy sportowej;
- Aktywna walka z bezrobociem poprzez realizację projektów z zakresu aktywizacji zawodowej;
- Walka z wykluczeniem i marginalizacją społeczną;
- Zachowanie dziedzictwa kulturowego i ochrona zabytków na terenie gminy;
- Dbalosc o bezpieczeństwo publiczne;
- Poprawa dostępu do usług medycznych i realizacja programów profilaktycznych.

Działania:

- Pozyskiwanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych;
- Aktywny plan promocji gminy i pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych;
- Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości;
- Wsparcie doradcze dla mikroprzedsiębiorstw i osób planujących rozpocząć działalność gospodarczą;
- Optymalne wykorzystanie potencjału endogenicznego gminy, wsparcie rozwoju turystyki i działalności usługowej.

Tabela 23: Plan operacyjny na lata 2016-2022.

PLAN OPERACYJNY – WYKAZ PROJEKTÓW PLANOWANYCH DO REALIZACJI	
OBSZAR: Infrastruktura i środowisko.	
Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.	
Działania / zadania	Okres realizacji
Nadbudowa i przebudowa wraz z termomodernizacją istniejącego budynku Ośrodka Zdrowia w Cmolasie	2016-2022
Zwiększenie efektywności energetycznej obiektów szkolno-basenowych poprzez umożliwienie wytwarzania i wykorzystania energii elektrycznej i ciepłej w warunkach wysokosprawnej kogeneracji w Cmolasie	2016-2022
Budowa małej instalacji fotowoltaicznej „Cmolas 2”	2016-2022
Instalacja fotowoltaiczna na oczyszczalni ścieków w Cmolasie	2016-2022
Przebudowa drogi do Zespołu Szkół w Cmolasie wraz z remontem chodnika	2016-2022
Przebudowa skrzyżowań dróg powiatowych z drogą krajową nr 9	2016-2022
Przebudowa drogi Hadykówka – Pogorzałki – Cmolas	2016-2022
Przebudowa drogi koło ZUK w Cmolasie	2016-2022
Przebudowa drogi Zakościele – SUR Cmolas	2016-2022
Przebudowa drogi gminnej – „Krzywa droga” w Cmolasie	2016-2022
Przebudowa dróg osiedlowych na Osiedlu „Pańskie Pola” w Cmolasie	2016-2022
Przebudowa drogi osiedlowej w sołectwie Dąbrówka	2016-2022
Budowa parkingu przy stacji kolejowej w Cmolasie	2016-2022
Remont nawierzchni parkingu i utwardzenie terenu przy Urzędzie Gminy w Cmolasie	2016-2022
Budowa chodnika Cmolas - Dąbrówka	2016-2022
Przebudowa drogi Cmolas - Dąbrówka – Trzęsówka na odcinku Izdebnik – Świerczów	2016-2022
Przebudowa drogi Kosowy - Trzęsówka przez wieś	2016-2022
Przebudowa drogi Trzęsówka – Jamnica – Jagodnik	2016-2022
Przebudowa drogi Błonie – Kusak w Trzęsówce	2016-2022
Przebudowa drogi Trzęsówka - Górka – Szkoła	2016-2022
Przebudowa drogi Trzęsówka – Koczubaj – Podpołudnie	2016-2022
Przebudowa drogi Izdebnik - Bór	2016-2022
Przebudowa drogi gminnej Misiak – Woźniak – Góra Kosowska w Trzęsówce	2016-2022
Przebudowa drogi Piłat – Ługnica w Trzęsówce	2016-2022
Przebudowa drogi Trzęsówka – Izdebnik - Dąbrówka	2016-2022
Budowa chodnika Remiza OSP – Podpołudnie w Trzęsówce	2016-2022
Budowa chodnika Cmentarz w kierunku Koczubaja	2016-2022
Budowa chodnika Izdebnik przez wieś	2016-2022
Remont i przebudowa dróg gminnych w Ostrowach Tuszowskich i Toporowie	2016-2022
Remont i odwodnienie dróg gminnych w Ostrowach Baranowskich	2016-2022
Przebudowa drogi gminnej Jagodnik - Jagodnik Cmoleński	2016-2022
Budowa chodnika: droga Jagodnik Cmoleński – skrzyżowanie z drogą na Trzęsówkę	2016-2022
Remont drogi na Zapole w Hadykówce	2016-2022
Przebudowa drogi Kasiczówka w kierunku lasu	2016-2022

„STRATEGIA ROZWOJU GMINY CMOLAS NA LATA 2016-2022”

Remont i budowa chodnika przy drodze krajowej nr 9 w Hadykówce	2016-2022
Budowa placu manewrowego w Hadykówce	2016-2022
Przebudowa drogi gminnej Poręby Dymarskie - Grabie	2016-2022
Przebudowa drogi gminnej Hadykówka – Poręby Dymarskie – Wola Rusinowska	2016-2022
Remonty dróg gminnych w Porębach Dymarskich: • Ruda – Dymarka, • Szkoła Podstawowa – Pyryty, • Zakarczmie - droga „na płytach”	2016-2022
Modernizacja Zakładu Produkcji Wody w Cmolasiu	2016-2022
Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Cmolas	2016-2022
Budowa oczyszczalni przydomowych na terenie gminy Cmolas	2016-2022
Remont i rozbudowa oświetlenia ulicznego na terenie gminy Cmolas Wymiana lamp oświetlenia ulicznego na lampy ledowe	2016-2022
OBSZAR: Sfera społeczna.	
Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.	
Działania / zadania	Okres realizacji
Rewitalizacja centrum wsi Cmolas	2016-2022
Odnowa centrów wsi w gminie Cmolas	2016-2022
Modernizacja Krytej Pływalni w Cmolasiu	2016-2022
Remont i wyposażenie Zespołu Szkół w Cmolasiu	2016-2022
Rozbudowa placu zabaw w Cmolasiu	2016-2022
Budowa trybuny na stadionie sportowym w Cmolasiu	2016-2022
Budowa zadaszzonego placu targowego z funkcją parkingu przy stadionie sportowym w Cmolasiu	2016-2022
Remont zaplecza sportowego KS „Tempo” Cmolas	2016-2022
Remont i wyposażenie Samorządowego Ośrodka Kultury w Cmolasiu	2016-2022
Remont Gminnej Biblioteki Publicznej w Cmolasiu wraz z wymianą ogrzewania	2016-2022
Rozbudowa centrum rekreacyjno-wypoczynkowego w Cmolasiu: • budowa siłowni wewnętrznej, • budowa siłowni zewnętrznej, • budowa obiektów małej architektury	2016-2022
Remont budynku byłego Posterunku Policji w Cmolasiu	2016-2022
Zagospodarowanie terenu naprzeciw Urzędu Gminy w Cmolasiu	2016-2022
Rozwój oferty edukacyjnej – wprowadzenie pakietu zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	2016-2022
Rozwój świadomości zdrowotnej poprzez realizację programów profilaktycznych	2016-2022
Poszerzenie zakresu usług zdrowotnych	2016-2022
Wspieranie rozwoju kultury masowej	2016-2022
Wspieranie nauki pływania i zdrowego stylu życia	2016-2022
Wspieranie czytelnictwa	2016-2022
Przebudowa boisk przy Zespole Szkół w Trzęsówce	2016-2022
Rozbudowa centrum sportowo – rekreacyjnego w Trzęsówce: • budowa kortu tenisowego • budowa chodników,	2016-2022

„STRATEGIA ROZWOJU GMINY CMOLAS NA LATA 2016-2022”

• budowa obiektów małej architektury, utwardzenie terenu • budowa parkingu	
Budowa boiska szkolnego wielofunkcyjnego, kortu tenisowego i placu zabaw w Ostrowach Tuszowskich	2016-2022
Budowa ogrodzenia stadionu i piłkochwyty w Ostrowach Tuszowskich	2016-2022
Remont budynku Ośrodka Zdrowia w Ostrowach Tuszowskich	2016-2022
Budowa chodników w Ostrowach Tuszowskich	
Budowa platformy widokowej w Ostrowach Tuszowskich	2016-2022
Remont świetlicy wiejskiej w Toporowie	2016-2022
Budowa placu zabaw w Ostrowach Baranowskich	
Dobudowa wiaty drewnianej do budynku Domu Strażaka w Jagodniku	2016-2022
Remont ogrodzenia Szkoły Podstawowej w Porębach Dymarskich	2016-2022
Remont pomieszczeń Domu Strażaka w Porębach Dymarskich	
Budowa boisk przy Szkole Podstawowej w Hadykówce	2016-2022
Budowa placu zabaw w Hadykówce	2016-2022
Adaptacja schroniska młodzieżowego w Hadykówce	2016-2022
Wdrażanie programów profilaktycznych z zakresu walki z patologią	2016-2022
Usprawnienie działalności UG w Cmolasie i komunikowania ze społecznością lokalną poprzez wykorzystywanie rozwiązań IT („e-urząd”) i cyfryzację UG	2016-2022
Budowa szerokopasmowego Internetu	2016-2022
Aktywizacja i integracja mieszkańców gminy Cmolas poprzez organizację imprez kulturalnych i wspieranie inicjatyw społecznych	2016-2022
Ochrona, renowacja i rewitalizacja zabytków	2016-2022
OBSZAR: Gospodarka.	
Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas.	
Działania / zadania	Okres realizacji
Rewitalizacja centrum Cmolasu – zagospodarowanie przemysłowe, usługowe wzdłuż drogi krajowej nr „9”, budowa dróg serwisowych	2016-2022
Rozwój przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy	2016-2022
Wsparcie doradcze dla przedsiębiorców	2016-2022
Inicjacja działań związanych z rozwojem przedsiębiorczości i promocją gminy Cmolas poprzez nawiązanie współpracy z podmiotami zewnętrznymi, pozyskanie kapitału zewnętrznego	2016-2022
Rozwój działalności agro- i ekogospodarstw w oparciu o efektywne wykorzystanie potencjału endogenicznego gminy	2016-2022
Rozwój turystyki w oparciu o stworzenie marki gminy, promocję rzemiosła i produktów lokalnych	2016-2022
Wspieranie rozwoju rzemiosła lokalnego przez władze gminy poprzez wsparcie i doradztwo inwestycyjne i ułatwienie pozyskania kapitału zewnętrznego, w tym dotacji unijnych	2016-2022
Tworzenie małych inkubatorów przedsiębiorczości na terenach wiejskich/ lokalnych produktów	2016-2022

V. Spójność Strategii rozwoju gminy Cmolas z dokumentami wyższego rzędu

Tabela 24: Spójność celów strategicznych „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” z dokumentami wyższego rzędu.

Cele dokumentów wyższego rzędu	Cele strategiczne „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022”
„Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”	
Cel nadrzędny 1: osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% osób w wieku 20-64 lat, między innymi wskutek zwiększenia liczby pracujących kobiet i osób starszych oraz lepszej integracji migrantów na rynku pracy.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych. Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Cel nadrzędny 3: zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%.	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.
Cel nadrzędny 4: podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.
Cel nadrzędny 5: wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza poprzez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 milionów obywateli.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.
„Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”	
Cel strategiczny nr 1: Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji.	Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Cel strategiczny nr 3: Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.
Cel strategiczny nr 4: Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki.	Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Cel strategiczny nr 5: Stworzenie Polski Cyfrowej	
Cel strategiczny nr 6: Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”.	Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Cel strategiczny nr 8: Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego. Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury

	społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych. Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Cel strategiczny nr 11: Wzrost społecznego kapitału rozwoju.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych. Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
„Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”	
Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo: Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela.	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego. Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.
Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki. Cel II.4. Rozwój kapitału. Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych. Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.	Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna Cel III.1. Integracja społeczna. Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych. Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.
„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie”	
Cel 1.2 Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi.	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego. Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych. Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Cel 3.4. Budowanie kapitału społecznego dla rozwoju regionalnego w oparciu o sieci współpracy między różnymi aktorami polityki regionalnej.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.
„Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”	
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju,	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.

wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych. Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.
„Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego do 2020 roku”	
Cel 1: Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej.	Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.
Cel 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców.	Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.
Cel 3 Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.
Cel 4: Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa.	Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.

VI. Źródła finansowania zadań

Głównymi źródłami finansowania zadań zaplanowanych w „Strategii rozwoju gminy Cmolas na lata 2016-2022” będą:

- budżet gminy Cmolas,
- fundusze celowe,
- środki budżetu państwa,
- środki zewnętrzne Unii Europejskiej – dotacje unijne,
- środki pochodzące z Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki pochodzące ze Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy,
- środki finansowe z Banku Gospodarstwa Krajowego,
- środki pochodzące z sektora prywatnego wykorzystujące formę inwestycji o charakterze pozabudżetowym czy formuła partnerstwa publiczno-prywatnego,
- inne, dostępne środki finansujące działania prorozwojowe.

Ze względu na fakt, że okres wdrażania założeń niniejszego dokumentu pokrywa się częściowo z okresem programowania 2014-2020, poniżej przedstawiono zestawienie programów dotacyjnych na lata 2014-2020. Korzystanie ze wskazanych programów dotacyjnych i poszczególnych priorytetów, określają regulaminy konkursowe.

Tabela 25: Programowanie UE 2014-2020 - wykaz programów dotacyjnych.

Lp.	Nazwa programu	Instytucja Zarządzająca	Osie/priorytety/działania
1.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	Oś priorytetowa I Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka Oś priorytetowa II - Cyfrowe Podkarpackie Oś priorytetowa III - Czysta Energia Oś priorytetowa IV - Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego Oś priorytetowa V - Infrastruktura komunikacyjna Oś priorytetowa VI - Spójność przestrzenna i społeczna Oś priorytetowa VII - Regionalny rynek pracy Oś priorytetowa VIII - Integracja społeczna Oś priorytetowa IX - Jakość edukacji i kompetencji w regionie Oś priorytetowa X – Pomoc techniczna
2.	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020)	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	- Transfer wiedzy i działalność informacyjna - Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw - Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych - Inwestycje w środki trwałe - Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000 - Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN - Modernizacja gospodarstw rolnych - Przetwórstwo i marketing produktów rolnych - Scalanie gruntów - Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych - Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej - Premie dla młodych rolników - Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej - Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa - Restrukturyzacja małych gospodarstw - Rozwój przedsiębiorczości - rozwój usług rolniczych - Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich - Budowa lub modernizacja dróg lokalnych - Gospodarka wodno-ściekowa - Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej - Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów - Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego - Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów - Tworzenie grup i organizacji producentów - Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne

			- Rolnictwo ekologiczne - Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami - Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER.
3.	Program Operacyjny „Rybnictwo i Morze” na lata 2014-2020	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Zatrudnienie i spójność terytorialna na obszarach rybackich (m.in. wsparcie na rzecz zintegrowanego rozwoju lokalnego)
4.	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER 2014-2020)	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, szereg Instytucji Pośredniczących, m.in. Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej czy Wojewódzki Urząd Pracy	Oś I Osoby młode na rynku pracy Wsparcie ludzi młodych, do 29 roku życia bez pracy, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET) poprzez pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej, szkolenia i egzaminy, staże, praktyki, subsydiowane zatrudnienie, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, wsparcie w zakresie mobilności międzysektorowej i geograficznej. Integralną częścią działań wspierających osoby młode jest Inicjatywa dla młodych. Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Poprawa efektywności wybranych polityk publicznych kluczowych z punktu widzenia strategii Europa 2020 i krajowych programów reform (np. modernizacja instytucji rynku pracy, rozwój polityki edukacyjnej, poprawa jakości działań skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym). Oś III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju Rozwój szkolnictwa wyższego (np. zapewnienie kształcenia odpowiadającego potrzebom gospodarki, rynku pracy i społeczeństwa, podniesienie jakości studiów doktoranckich, zwiększenie otwartości i mobilności międzynarodowej, poprawa jakości dydaktyki i systemów zarządzania kształceniem). Oś IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa Zwiększenie wykorzystania innowacji społecznych w ramach polityk publicznych, wzmocnienie potencjału rozwojowego osób i instytucji z wykorzystaniem programów mobilności ponadnarodowej, rozwój współpracy polskich podmiotów z partnerami zagranicznymi. Oś V Wsparcie dla obszaru zdrowia Przeciwdziałanie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych (głównie poprzez działania profilaktyczne), wspieranie systemu kształcenia zawodowego, przeddyplomowego i podyplomowego kadr medycznych, poprawa efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, w szczególności na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej. Oś VI Pomoc techniczna.
5.	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Oś priorytetowa I Wsparcie prowadzenia prac C B+R przez przedsiębiorstwa Projekty B+R przedsiębiorstw, prace B+R finansowane z udziałem funduszy kapitałowych, sektorowe programy B+R. Oś priorytetowa II Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I Wsparcie inwestycji w infrastrukturę B+R przedsiębiorstw,

			otwarte innowacje - wspieranie transferu technologii, proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorstw Os priorytetowa III Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach Wsparcie wdrożeń wyników prac B+R, wsparcie promocji oraz internacjonalizacji innowacyjnych przedsiębiorstw. Os priorytetowa IV Zwiększenie potencjału naukowo - badawczego Rozwój kadr B+R w projektach zespołowych prowadzonych przez uczonych z całego świata w jednostkach naukowych lub przedsiębiorstwach pracujących w najbardziej innowacyjnych obszarach, z udziałem partnera zagranicznego, realizacja projektów badawczych w jednostkach naukowych lub przedsiębiorstwach w Polsce, rozwój kadr B+R, rozwój umiejętności w zakresie zarządzania badaniami naukowymi, współpracy z przedsiębiorstwami lub w zakresie najnowszych osiągnięć naukowych oraz komercjalizacji wyników prac B+R, podnoszenie kwalifikacji kadr przedsiębiorstw poprzez wsparcie realizowanych przez nich projektów badawczych oraz ich staży w jednostkach naukowych.
6.	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Os priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki Wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł energii (OZE); poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach, sektorze publicznym i mieszkaniowym; promowanie strategii niskoemisyjnych; rozwój i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji. Os priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Rozwój infrastruktury środowiskowej; dostosowanie do zmian klimatu; ochrona i zahamowanie spadku różnorodności biologicznej; poprawa jakości środowiska miejskiego. Os priorytetowa III Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego Rozwój drogowej infrastruktury w sieci TEN-T; poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego; poprawa bezpieczeństwa w ruchu lotniczym; transport intermodalny, morski i śródlądowy. Os priorytetowa IV Infrastruktura drogowa dla miast Poprawa dostępności miast i przepustowości infrastruktury drogowej (rozwój infrastruktury drogowej w miastach i tras wylotowych z miast, budowa obwodnic). Os priorytetowa V Rozwój transportu kolejowego w Polsce Rozwój kolei w TEN-T, poza siecią i kolei miejskich. Os priorytetowa VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach Infrastruktura i tabor dla publicznego transportu zbiorowego w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych. Os priorytetowa VII Poprawa bezpieczeństwa energetycznego Rozwój inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu gazu ziemnego i energii elektrycznej; budowa i rozbudowa magazynów gazu ziemnego; rozbudowa terminala LNG. Os priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój

			zasobów kultury Inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych. Oś priorytetowa IX Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia Wsparcie infrastruktury systemu państwowego ratownictwa medycznego; wsparcie infrastruktury szpitali ponadregionalnych i współpracujących z nimi jednostek diagnostycznych w zakresie chorób „aktywności zawodowej” i opieki nad matką i dzieckiem. Oś priorytetowa X Pomoc techniczna.
7.	Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji (Instytucja Pośrednicząca)	Oś priorytetowa I Powszechny dostęp do szybkiego Internetu Oś priorytetowa II E-administracja i otwarty rząd - podniesienie dostępności i jakości e-usług publicznych poprzez: uporządkowanie rejestrów publicznych oraz zapewnienie ich interoperacyjności, optymalizację wykorzystania infrastruktury dzięki zastosowaniu technologii chmury obliczeniowej, zapewnienie bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych. Oś priorytetowa III Cyfrowe kompetencje społeczeństwa - E-integracja i e-aktywizacja na rzecz zwiększenia aktywności oraz jakości korzystania z Internetu. Oś priorytetowa IV Pomoc techniczna.

VII. Harmonogram realizacji zadań

Realizacja „Strategii rozwoju Cmolas na lata 2016-2022” zakłada siedmioletni okres wdrożenia. Realizacja strategii przewiduje trzy główne etapy:

- etap przygotowawczy – uchwalenie „Strategii rozwoju gminy Cmolas na lata 2016-2022” przez Radę Gminy, ustalenie harmonogramu realizacji poszczególnych działań i podmiotów zaangażowanych w realizację w cyklach rocznych, opracowanie planu finansowanego realizacji zapisów strategii, przygotowanie do ewentualnego aplikowania o zewnętrzne środki finansowe na realizację poszczególnych projektów, realizacja zadań związanych z promocją strategii,
- etap właściwej realizacji strategii uwzględniający bieżącą i stałą kontrolę – realizacja zadań zaplanowanych w etapie przygotowawczym, monitoring realizacji poszczególnych działań oraz stopnia osiągnięcia celów strategicznych, szczegółowe planowanie realizacji zadań realizujących założenia strategii na kolejne lata, ewaluacja going-on, podejmowanie ewentualnych działań korygujących, związanych z aktualizacją dokumentu, realizacja zadań związanych z promocją strategii,
- etap podsumowania i oceny całościowej realizacji strategii – ocena stopnia realizacji celów strategicznych w perspektywie 2016-2022 oraz stopnia spełnienia wizji strategicznej (ewaluacja ex-post), podjęcie decyzji o aktualizacji zapisów strategii lub wytyczeniu nowej wizji i celów strategicznych (w przypadku spełnienia wizji).

VIII. Monitoring i ewaluacja

W realizację Strategii Rozwoju Gminy Cmolas zaangażowane zostaną władze samorządowe, gminne jednostki organizacyjne, lokalni przedsiębiorcy oraz społeczność lokalna. Wynika to stąd, iż korzyści, które powstaną dzięki osiągnięciu celów strategicznych będą udziałem wszystkich wyżej wymienionych grup.

Monitoring to proces systematycznego badania realizacji założeń strategii rozwoju i weryfikacji stopnia osiągnięcia założonych wskaźników. Proces monitorowania koncentruje się na ocenie przebiegu prawidłowości wdrażania działań w ramach określonego planu operacyjnego w założonych ramach czasowych, z określeniem budżetu oraz zaplanowanych rezultatów dla poszczególnych zadań.

Ewaluacja to zbiór działań badawczych mających na celu ocenę skuteczności interwencji publicznej. Proces ewaluacji dotyczy głównie sektora publicznego, gdyż działania podejmowane przez administrację publiczną nie mogą być oceniane wyłącznie z perspektywy osiągniętego zysku. Kryteria oceny wartości programów publicznych są zróżnicowane i zależne od wielu czynników, w tym od dominujących przekonań czy aktualnych potrzeb społeczności. Powinny one uwzględniać efekty i rezultaty działań, ale także szerszy kontekst społecznego oddziaływania interwencji publicznej.

Ewaluacja to proces, badanie umożliwiające dostarczenie kryteriów, metod i środków do oceny racjonalności działań publicznych.

Zgodnie z wytycznymi i praktyką europejską ewaluacja opiera się na pięciu kryteriach ewaluacyjnych:

- trafność (relevance),
- skuteczność (effectiveness),
- wydajność (efficiency),
- użyteczności (utility) oraz trwałości (sustainability).

Ze względu na moment przeprowadzania badania ewaluację dzielimy na:

- ewaluacja ex-ante – badanie realizowane w fazie wstępnej, gdy dokonywana jest analiza przyjętych rozwiązań pod kątem potencjalnej zdolności osiągnięcia efektów i poprawności konstrukcji wszystkich elementów projektów,
- ewaluacja on-going - badanie w trakcie realizacji, zwłaszcza w przypadku przedsięwzięć złożonych o długim okresie wdrożenia, gdy możliwe i celowe są korekty,
- ewaluacja ex-post – badanie po zakończeniu wdrożenia – jest to ewaluacja sensu stricto.

Celem ewaluacji jest określenie poziomu znajomości założeń Strategii wśród mieszkańców gminy Cmolas, sposobu jej wdrożenia oraz wpływu na długotrwałe procesy występujące w gminie.

Aktualizacja „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” związana będzie z realizacją działań, uwzględniających zmiany w otoczeniu wewnętrznym i zewnętrznym i ich wpływ na założenia strategii. Podejmowanie działań aktualizacyjnych jest warunkiem niezbędnym w racjonalnym i efektywnym zarządzaniu rozwojem gminy.

Za powyższe działania odpowiedzialne będą władze gminy Cmolas.

Monitorowanie realizacji założeń „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” realizowane będzie z wykorzystaniem struktury organizacyjnej Urzędu Gminy w Cmolasie, w oparciu o zakres kompetencji i zadań poszczególnych referatów. Monitorowanie rzeczowe opierać się będzie na pomiarze wskaźników w zakresie poszczególnych zadań. Poniżej przedstawiono tabelę wskaźników dla realizacji poszczególnych celów strategii.

Tabela 26: Tabela wskaźników.

Cel	Rodzaj wskaźników	Źródło weryfikacji, źródło danych
Cel strategiczny 1. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie gminy Cmolas z poszanowaniem środowiska naturalnego.	Długość zmodernizowanych/wybudowanych dróg na terenie gminy; Długość wybudowanych szlaków turystycznych; Liczba budynków publicznych objętych termomodernizacją; Długość zmodernizowanych/wybudowanych odcinków sieci kanalizacyjnej na terenie gminy; Ilość wybudowanych oczyszczalni przydomowych; Długość zmodernizowanych/wybudowanych odcinków sieci wodociągowej na terenie gminy; Odsetek ludności korzystającej z sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy; Ilość zrealizowanych projektów OZE.	Protokoły odbioru prac; Dane statystyczne UG w Cmolasie; Dane statystyczne GUS.
Cel strategiczny 2. Wzrost warunków bytowych mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i poprawę dostępu do usług publicznych.	Liczba projektów z zakresu poprawy dostępu do infrastruktury publicznej w tym usług medycznych; Odsetek gospodarstw korzystających z pomocy społecznej; Odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców; Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w tym długotrwale bezrobotnych; Liczba zrealizowanych projektów z zakresu działań edukacyjnych i z zakresu aktywizacji zawodowej; Liczba organizacji pozarządowych, korzystających z projektów edukacyjnych; Liczba projektów z zakresu integracji społecznej.	Protokoły realizacji projektów; Protokoły odbioru prac; Dane statystyczne UG w Cmolasie; Dane statystyczne GUS; Dane z PUP w Kolbuszowej.
Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w gminie Cmolas w kontekście rozwoju rynku pracy dla mieszkańców gminy.	Liczba nowych przedsiębiorstw; Liczba nowych miejsc pracy; Liczba nowych obiektów noclegowych, w tym gospodarstw agroturystycznych; Liczba nowych obiektów rekreacyjno - wypoczynkowych; Liczba inwestycji inwestorów zewnętrznych na terenie gminy; Powierzchnia powstałych terenów inwestycyjnych.	Dane statystyczne UG w Cmolasie; Dane statystyczne GUS; Protokoły realizacji projektów.

Ważnym adresatem Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022 jest również otoczenie gminy Cmolas, czyli sąsiednie gminy, Zarząd Powiatu Kolbuszowskiego, Starosta Kolbuszowski, Zarząd Województwa Podkarpackiego, Wojewoda Podkarpacki, organizacje rządowe, samorządowe i pozarządowe o zasięgu regionalnym i krajowym, potencjalni inwestorzy zainteresowani inwestycjami w gminie, partnerzy zagraniczni sektora publicznego i prywatnego, a przede wszystkim mieszkańcy gminy. W związku z powyższym integralnym elementem wdrażania założeń „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” są działania informacyjne i promocyjne, polegające na:

- stałym informowaniu społeczności lokalnej i podmiotów zainteresowanych o rozpoczęciu procesu wdrażania założeń strategii,

- pozyskiwaniu poparcia adresatów i akceptacji dla zaplanowanych w strategii działań,
- angażowaniu adresatów strategii w proces jej realizacji,
- zainicjowaniu „dialogu” pomiędzy samorządem gminy Cmolas i przedstawicielami różnych grup interesariuszy na rzecz sprawnej realizacji strategii.

Promocja strategii zakłada wykorzystanie następujących narzędzi i kanałów informacyjnych:

- komunikacja bezpośrednia z wykorzystaniem formy spotkań z mieszkańcami gminy Cmolas, spotkań eksperckich, komisji i sesji Rady Gminy,
- komunikacji pośredniej (IT) z użyciem nośników informacyjnych tj. strona internetowa gminy Cmolas, lokalna rozgłośnia radiowa „Twoje Radio Cmolas”, gazeta gminna „Panorama Gminy Cmolas”.

Nadrzędnym celem działań w ramach promocji „Strategii rozwoju gminy Cmolas na lata 2016-2022” jest stałe informowanie o wdrażaniu postanowień dokumentu, zaproszenie do aktywnej współpracy na rzecz rozwoju gminy Cmolas oraz wzrost świadomości społecznej w zakresie możliwości współdecydowania o przyszłości gminy.

Indeks tabel

Tabela 1: Sieć wodociągowa na terenie gminy Cmolas, źródło: dane pochodzące z UG w Cmolasie.	9
Tabela 2: Sieć kanalizacyjna Gminy Cmolas, stan na 31.05.2015 r., źródło: dane pochodzące z UG w Cmolasie.	9
Tabela 3: Procent ludności korzystający z instalacji wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Cmolas, źródło: https:// www.stat.gov.pl	11
Tabela 4: Procent ludności korzystający z instalacji gazowej na terenie gminy Cmolas, źródło: https:// www.stat.gov.pl	11
Tabela 5: Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Cmolas, źródło: dane pochodzące z UG w Cmolasie.	12
Tabela 6: Wykaz dróg gminnych będących w administracji Gminy Cmolas stan według danych z 31.10.2015r., źródło: dane pochodzące z UG w Cmolasie.	12
Tabela 7: Wybrane dane porównawcze o rynku pracy w Powiecie Kolbuszowskim i w Gminie Cmolas w 2015 roku, źródło dane GUS.	17
Tabela 8: Struktura bezrobocia w Gminie Cmolas w 2015 roku, źródło dane z PUP w Kolbuszowej.	17
Tabela 9: Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Gminie Cmolas w 2015 roku, źródło dane z PUP w Kolbuszowej.	18
Tabela 10: Struktura gruntów w gminie Cmolas, źródło: dane uzyskane ze Starostwa Powiatowego w Kolbuszowej.	18
Tabela 11: Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze Regon w 2013r. na terenie gminy Cmolas, źródło: Główny Urząd Statystyczny, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.	18
Tabela 12: Podmioty według sektorów własnościowych na terenie gminy Cmolas w latach 2010-2015, źródło: dane UG w Cmolasie.	18
Tabela 13: Wykaz znaczących podmiotów gospodarczych w gminie Cmolas, źródło: dane UG w Cmolasie.	19
Tabela 14: Statystyka mieszkańców gminy Cmolas, stan na dzień 31.12.2015 r., źródło: dane z UG w Cmolasie.	21
Tabela 15: Struktura i liczba ludności na terenie gminy Cmolas w latach 2010-2015, źródło: dane z UG w Cmolasie.	22
Tabela 16: Liczba mieszkańców Gminy Cmolas w latach 2012-2015 z podziałem na tzw. grupy edukacyjne, źródło danych: UG w Cmolasie.	24
Tabela 17: Wykaz podmiotów edukacyjnych na terenie gminy Cmolas, źródło: dane UG w Cmolasie.	25
Tabela 18: Zabytki wpisane do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	30
Tabela 19: Liczba osób objętych pomocą społeczną w latach 2010-2015 w gminie Cmolas, źródło: dane UG w Cmolasie.	35
Tabela 20: Wykaz organizacji pozarządowych, stowarzyszeń w gminie Cmolas, źródło: dane UG w Cmolasie.	36
Tabela 21: Analiza SWOT/TOWS.	42
Tabela 22: Warianty rozwoju gminy Cmolas.	46

Tabela 23: Plan operacyjny na lata 2016-2022.....	50
Tabela 24: Spójność celów strategicznych „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” z dokumentami wyższego rzędu.	53
Tabela 25: Programowanie UE 2014-2020 - wykaz programów dotacyjnych.....	56
Tabela 26: Tabela wskaźników.	61

Indeks ilustracji

Ilustracja 1: Etapy pracy nad dokumentem.....	3
Ilustracja 2: Gmina Cmolas na tle Polski i województwa podkarpackiego, źródło: http://www.regiozet.pl/gazeta.php?choice=1606	6
Ilustracja 3: Gmina Cmolas na tle powiatu kolbuszowskiego, oprac. własne.	7
Ilustracja 4: Oczyszczalnia ścieków w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.	10
Ilustracja 5: Obszary chronione na terenie gminy Cmolas, źródło: http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/ .	16
Ilustracja 6: Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Cmolas w 2015 roku, źródło: dane z UG w Cmolasie.	21
Ilustracja 7: Liczba mieszkańców w gminie Cmolas w latach 2012-2015, źródło: dane z UG w Cmolasie..	22
Ilustracja 8: Udział % grup ekonomicznych w ogólnej liczbie ludności w gminie Cmolas w latach 2010-2014, źródło: dane GUS.....	23
Ilustracja 9: Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w gminie Cmolas w latach 2004-2014, źródło: dane GUS.....	23
Ilustracja 10: Saldo migracji wewnętrznych w gminie Cmolas w latach 2004-2014, źródło: dane GUS.....	24
Ilustracja 11: Liczba uczniów w gminie Cmolas według grup wiekowych w latach 2012-2015, źródło: dane z UG w Cmolasie.	25
Ilustracja 12: Gminna Biblioteka w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.....	27
Ilustracja 13: Samorządowy Ośrodek Kultury w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.....	28
Ilustracja 14: Kryta Pływalnia w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.	32
Ilustracja 15: Hala Widowiskowo - Sportowa w Cmolasie, źródło: materiały UG w Cmolasie.....	33
Ilustracja 16: Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Cmolas, źródło: materiały UG w Cmolasie.....	38
Ilustracja 17: Obszar funkcjonowania LGD LASOVIA.....	39
Ilustracja 18: Schemat – analiza SWOT/TOWS.	41
Ilustracja 19: Założenia strategiczne.	49

ZAŁĄCZNIK: Analiza statystyczna badania ankietowego

Prace nad „Strategią Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” prowadzone były w oparciu o metodę partycypacyjno-ekspercką. Integralnym elementem współtworzenia strategii było więc czynne współuczestnictwo społeczności lokalnej. Na potrzeby opracowania „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas” w grudniu 2015 roku zostało przeprowadzone badanie ankietowe wśród społeczności lokalnej gminy.

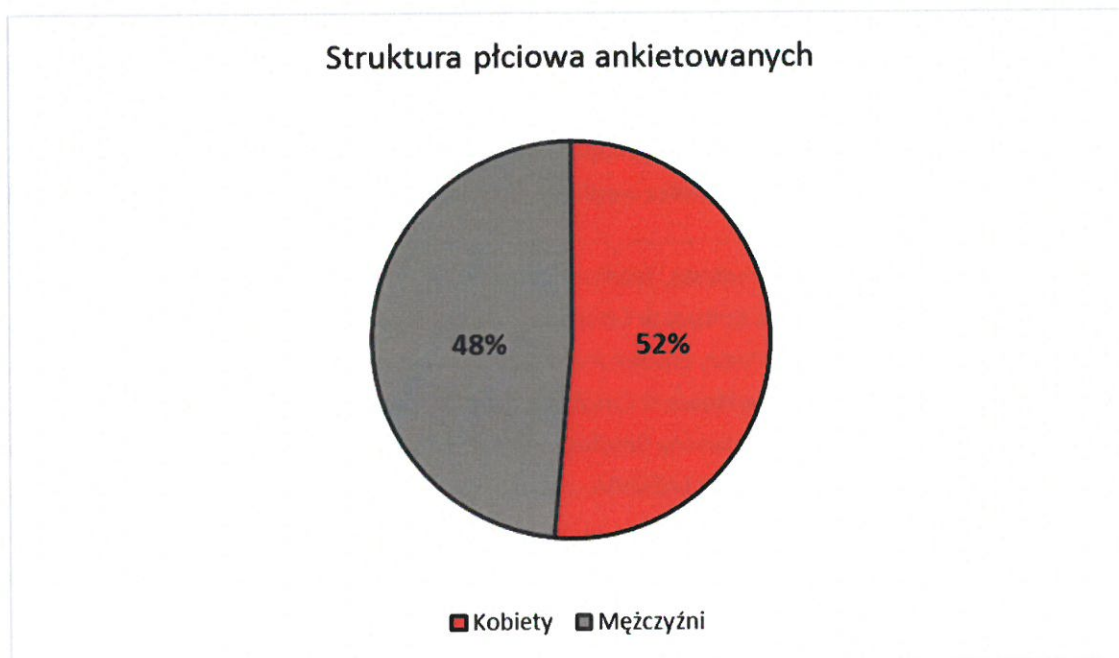
Ankieta składała się z 6 pytań wyboru opcji wraz z oceną aspektów bytowych panujących w gminie Cmolas. Przyjęta skala oceny zakładała: 1 – jako ocenę najniższą (bardzo mało/bardzo nisko/nieistotne), 5 – ocenę najwyższą (bardzo dużo/wysoko/bardzo istotne).

Każda z ankiet zawierała metryczkę, co umożliwiło weryfikację struktury płciowej, wiekowej i ekonomicznej badanych.

Ankieta miała charakter anonimowy, a jej wyniki zostały zaprezentowane w „Strategii Rozwoju Gminy Cmolas na lata 2016-2022” w formie zbiorczej.

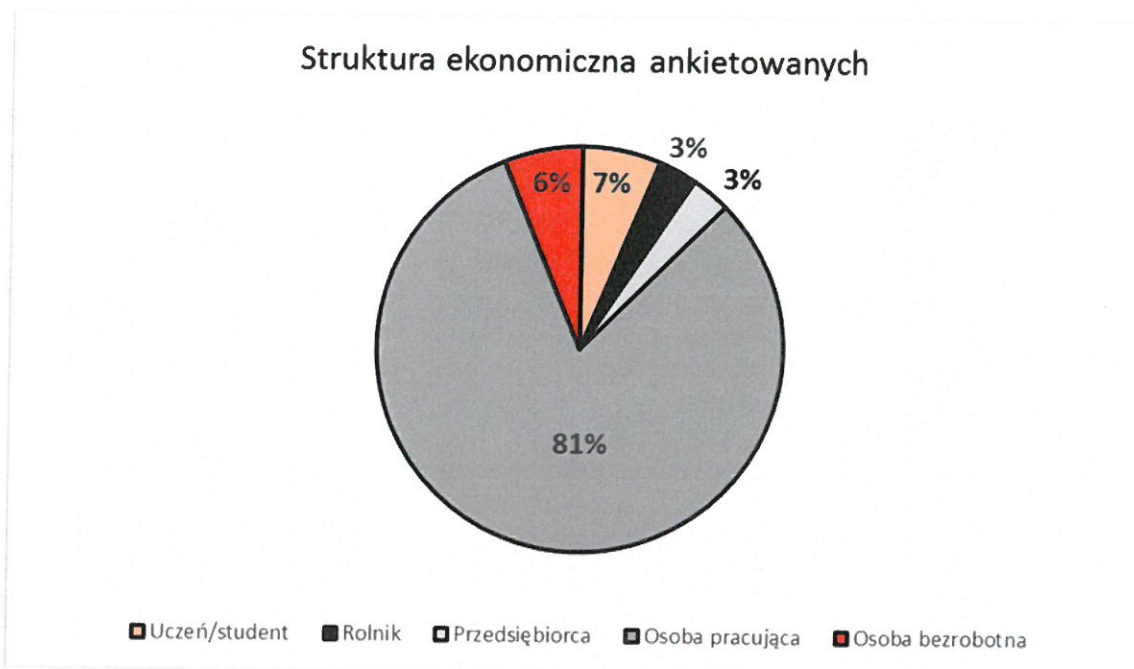
Celem ankiety było uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące jakości życia w gminie Cmolas oraz jakości usług publicznych w świadczonych na jej obszarze, a także identyfikacja obszarów problemowych. Na podstawie wskazania zagadnień problemowych przez ankietowanych dokonano segmentacji problemów i opracowano analizę SWOT/TOWS diagnozowanego obszaru.

Poniżej zaprezentowano wyniki ankiet.

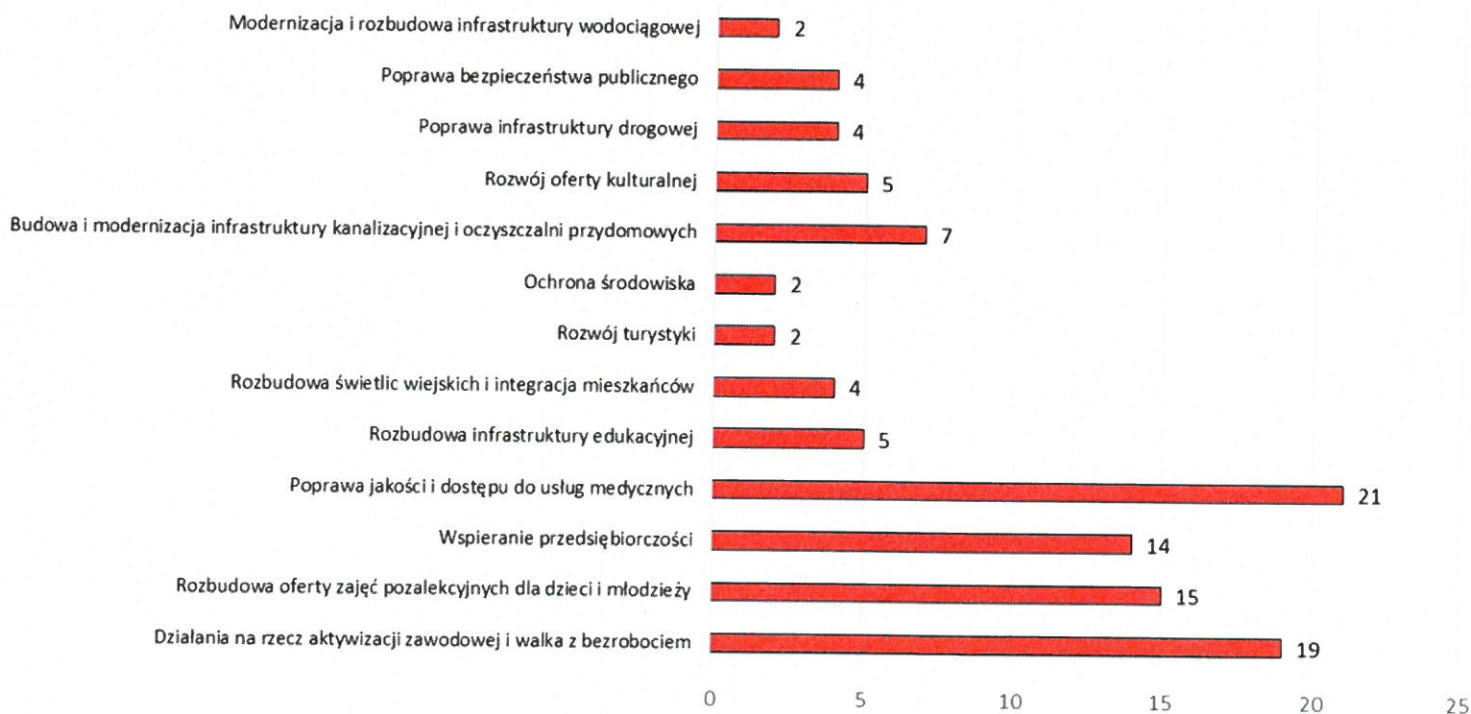

Struktura ekonomiczna ankietowanych

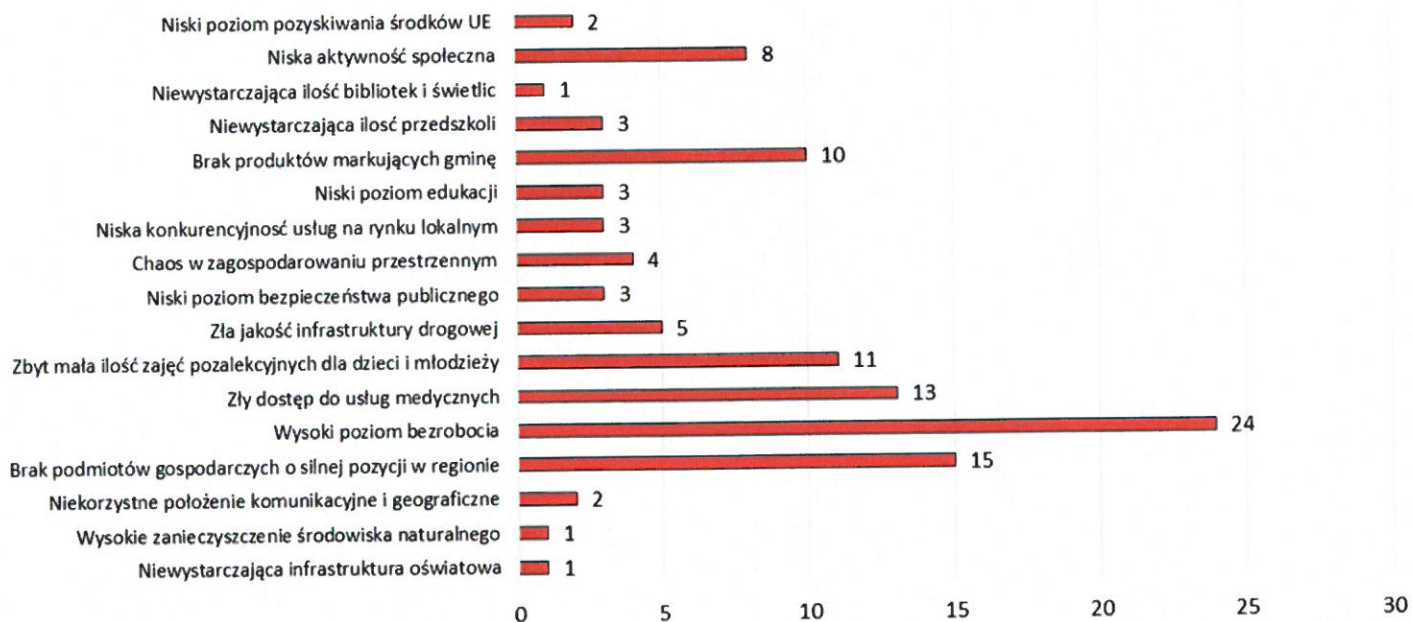

Zestawienie dot. najpilniejszych do realizacji zadań w celu poprawy warunków bytowych w Gminie Cmolas

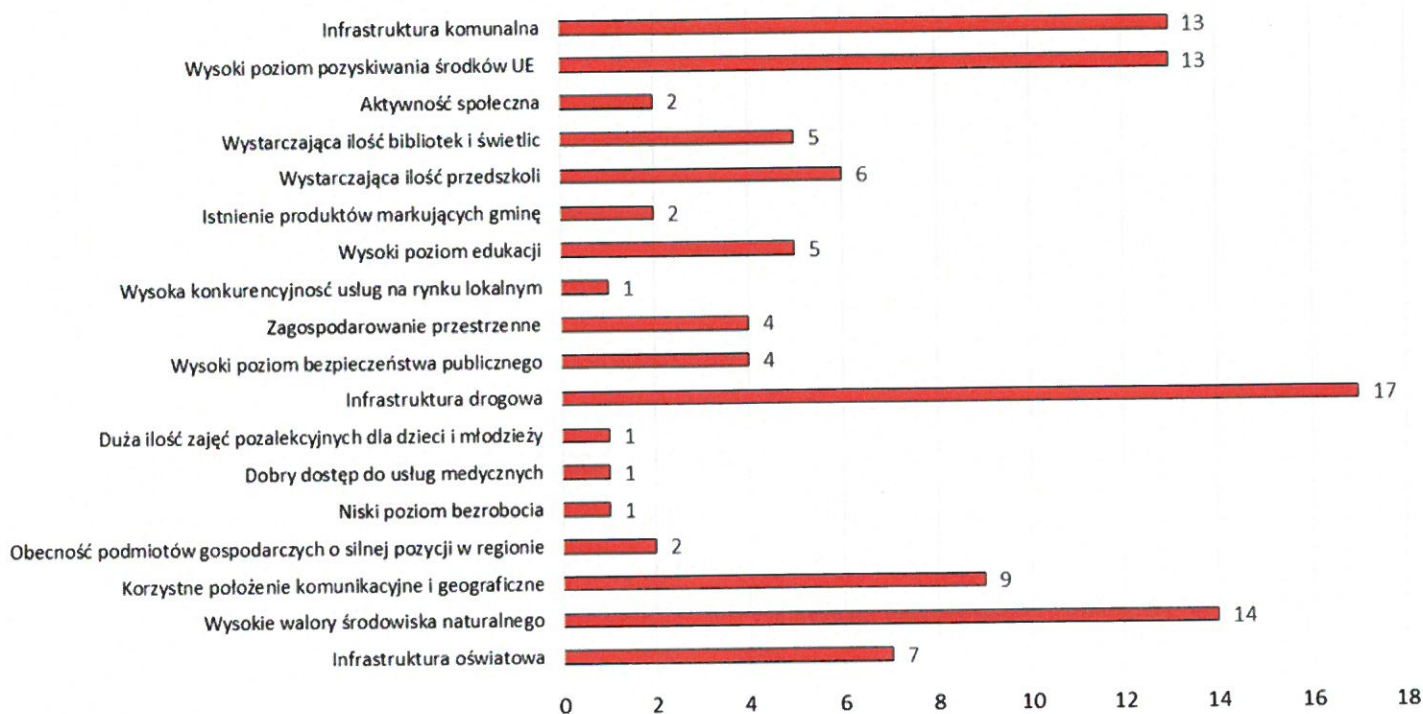

Słabe strony Gminy Cmolas

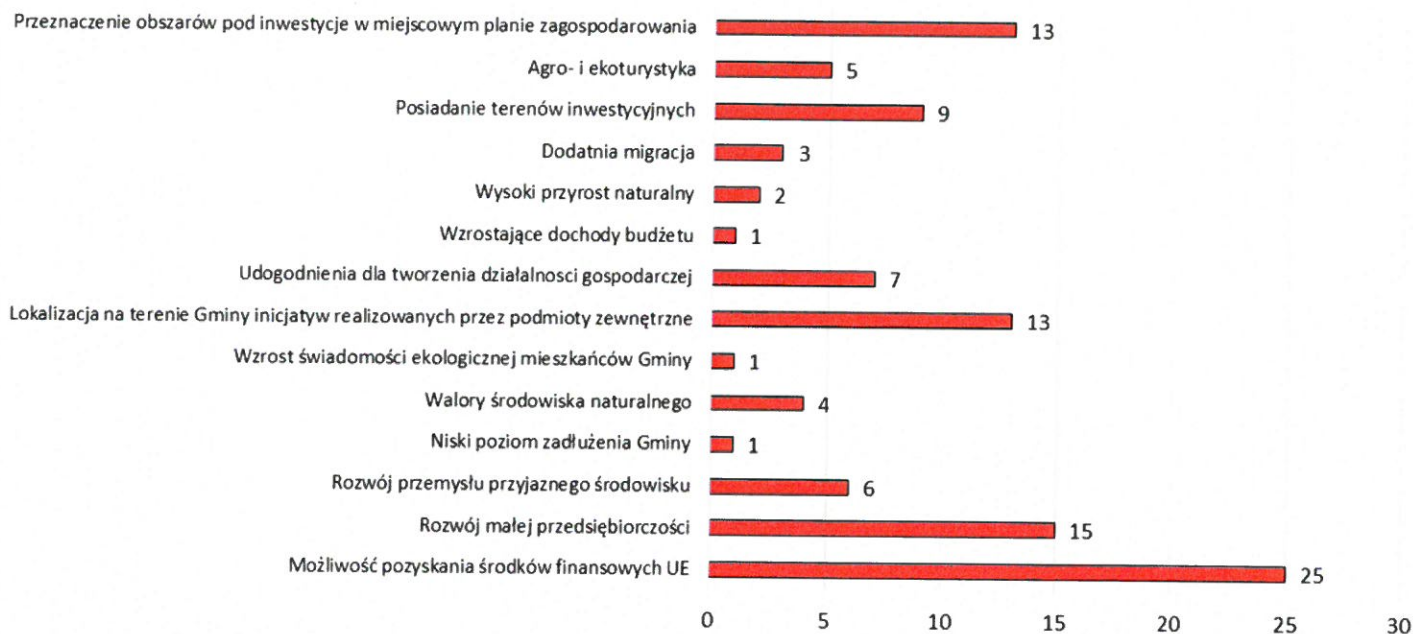

Mocne strony Gminy Cmolas

Szanse rozwojowe dla Gminy Cmolas

Zagrożenia dla rozwoju Gminy Cmolas

